Anul XVII. Martie 1927. Nr. 3.

REVISTA TEOLOGICĂ

= organ pentru ştiinţa şi viaţa bisericească. =

Abonamentul: Pe un an 180 Lei. Pe o jumătate de an 90 Lei.
Un număr 15 Lei.

Reorganizarea învăţământului teologic.

Stările nouă creiate de răsboiu, cu multiplele lor probleme, a căror soluţionare angajează în măsură considerabilă şi sforţările preoţimii noastre, au subliniat insuficienţa pregătirii de până acuma a celor meniţi să fie «sarea pământului» şi «lumina lumii».

Valul de erezii morale şi sociale care cutreieră lumea de azi dela un capăt la altul nu poate fi stăvilit decât printr'o organizată şi eroică acţiune întreprinsă de instituţia sacră a Mântuitorului nostru Isus Hristos. Iar această acţiune nu poate fi dusă la bun sfârşit decât printr'o temeinică pregătire a ostaşilor, pe cari slăvitul Pavel îi doria înarmaţi cu «sabia Duhului».

Iată pentruce grija Bisericii de a-şi creşte slujitori tot mai înţelepţi şi mai devotaţi este pe deplin justificată.

Privită în lumina acestor consideraţii, problema reorganizării şcoalelor teologice câştigă o importanţă covârşitoare.

Actualul guvern şi-a luat, între altele, şi sarcina de a soluţiona această problemă. Fireşte, cu efectivul concurs al Bisericii. O comisie de şase persoane, numită de Sf. Sinod, a şi alcătuit un proiect de lege pentru reorganizarea învăţământului teologic şi, dupăce-şi vor spune cuvântul toate organele de cădere, el va fi adus în faţa corpurilor legiuitoare.

Dispoziţiile principale ale proiectului de lege sunt următoarele:

Şcoalele pentru formarea clerului sunt de trei grade: *facultăţi teologice, academii teologice* şi *seminarii de vocaţiune.*

Facultăţile teologice vor funcţiona în cadrele universităţilor. Ele vor conferi titlul de «licenţiat» şi «doctor» în teologie. Pe lângă fiecare universitate va funcţiona câte-o facultate teologică.

Dacă facultăţile teologice nu vor organiza cursuri speciale pentru doctorat, Biserica va înfiinţa un institut de înalte studii teologice ortodoxe.

Academiile teologice sunt şcoale superioare în cari învăţământul teoretic e completat prin «practica teologică». Ele conferă titlul de «licenţiat». Işi recrutează studenţii dintre absolvenţii de patru clase (superioare) dela seminariile de vocaţiune şi dintre bacalaureaţii liceelor (ori ai unor şcoale similare acestora). Licenţiatii academiilor se pot înscrie, pentru doctorat, la facultăţile de teologie, fără a mai fi obligaţi să facă vr'un examen de diferenţă. Academiile pregătesc profesori de ştiinţele teologice pentru seminariile de vocaţie, cateheţi pentru şcoalele secundare şi parohi. Invăţământul în academiile teologice durează patru ani.

Se vor înfiinţa Academii teologice în Bucureşti, Iaşi, Craiova, Cluj, Sibiiu, Oradea-mare, Chişinău.

Seminariile actuale vor fi transformate în *seminarii de vocaţie,* cari vor pregăti parohi pentru sate. In aceste şcoale se primesc absolvenţi de patru clase gimnaziale. Invăţământul durează şase ani, dintre cari patru de teorie şi doi de practică. Absolvenţii celor dintâi patru ani de învăţământ seminarial se pot înscrie la Academiile sau facultăţile teologice. Se vor înfiinţa seminarii de vocaţie în Bucureşti, Buzău, Curtea de Argeş, Râmnicu-Vâlcii, Cernăuţi, Dorohoi, Edineţi, Huşi, Roman, Chişinău, Ismail, Galaţi, Constanţa şi Sibiiu. Se vor înfiinţa şi seminarii monahale.

Corpul didactic al facultăţilor de teologie se va recruta potrivit articolului 3 din Statutul pentru organizarea Bisericii ortodoxe.

Profesorii Academiilor teologice vor fi aleşi conform legii învăţământului superior, cu participarea Bisericii. Ei sunt asimilaţi în drepturi şi datorii cu agregaţii dela universitate.

Profesorii (cei pentru ştiinţele teologice) seminariilor de vocaţie vor fi recrutaţi conform legii dintre diplomaţii facultăţilor şi academiilor teologice. Ei vor avea un salar sporit cu 25% faţă de salarul profesorilor secundari. Profesorii de materii laice sunt obligaţi să treacă, înainte de «definitivare», un examen suplementar de Apologetică şi Indrumări misionare.

In şcoalele teologice se predau următoarele materii: Teologia istorică, Teologia exegetică, Teologia sistematică, Teologia practică, Apologetica, Indrumări misionare şi Citirea Sf. Scripturi.

Cultura teologică va fi completată prin cultura laică: In Academii şi facultăţi cu limbile ebraică, greacă şi slavă şi cu discipline filozofice. In seminarii materiile laice în cei dintâi patru ani vor fi identice cu materiile din cursul superior al liceului.

Un capitol special din proiectul de lege este destinat educaţiei care trebue să fie elementul principal al creşterii clerului nostru. Se prevede câte-un spiritual (cu drepturile unui profesor) de fiecare clasă. Fiecare elev de seminar va avea un «carnet de conştiinţă», în care-şi va nota zilnic păcatele făcute. Insemnările din acest carnet însă nu vor fi puse la contribuţie la stabilirea notei de conduită.

Toţi studenţii şi elevii din şcoalele teologice vor fi obligaţi a locui în internat.

Invăţământul teologic se pune sub conducerea Direcţiunii învăţământului teologic de sub autoritatea Sf. Sinod. El se va organiza întocmai ca direcţiunea III. din Ministerul Instrucţiunii şi va avea 3 organe auxiliare: 1. Comisiunea pentru examenul de capacitate pentru profesorii de materii teologice la seminariile de vocaţie. 2. Comisiunea pentru redactarea şi revizuirea regulamentelor de studii şi a manualelor pentru Academiile de teologie şi seminariile de vocaţie. 3. Comisiunea pentru redactarea şi revizuirea regulamentului pentru viaţa din inter-

natele dela Academiile teologice şi seminariile de vocaţiune.

La capitolul «dispoziţii tranzitorii» se spune, că la începutul anului şcolar 1927—1928 seminariile de până acum se vor transforma în seminarii de vocaţie. Cele 4 clase inferioare ale acestor seminarii vor deveni gimnazii confesionale. Nici seminariile de vocaţie nu sunt şcoale cu caracter de permanenţă. Sf. Sinod are de gând să le transforme — când va crede de cuviinţă — în Academii teologice în aşa fel, ca fiecare eparhie să aibă câte-o Academie teologică.

Acesta-i, pe scurt, cuprinsul noului proiect de lege.

Şi acum ne îngăduim câteva observaţii. In general noul proiect de lege pentru reorganizarea învăţământului teologic ridică criteriile pregătirii clerului nostru. E un moment îmbucurător şi de toate nădejdile vrednic.

Noi, în special, ne bucurăm cu atât mai mult, cu cât în câteva principii ale proiectului de lege ne recunoaştem izbânda, cel puţin parţială, a ideilor pentru realizarea cărora am luptat.

Facultăţi teologice pe lângă fiecare Universitate! Cu tot dreptul şi după toată dreptatea. Intr'o ţară cu peste 12.000.000 de credincioşi ortodocşi plus patriarhie, patru facultăţi de teologie ortodoxă nu sunt prea multe. Am dori însă să le ştim sub conducerea mai efectivă a Bisericii.

Academii teologice în fiecare eparhie! E un postulat ideal, a cărui realizare reclamă însă un timp îndelungat. Deocamdată ar fi suficientă câte-o Academie teologică în fiecare mitropolie (fireşte, fără ca cineva să se gândească la desfiinţarea celor existente, chiar şi din simplul motiv că *înapoi* nu putem merge!)

Seminariile organizate bine încă ne pot da preoţi pregătiţi temeinic pentru păstorirea satelor noastre. Pentru aceasta însă nu e neapărat de lipsă ca seminarul să se *numească*, ci să *fie* «de vocaţie». Iar postulatul acesta priveşte şi Academiile şi Facultăţile teologice. Atunci?

Şcoalele teologice (afară de facultăţi) vor sta sub directa conducere a Bisericii. Aşa zice proiectul de lege.

Şi bine zice. Dar atunci de ce comisiunea Sf. Sinod, care a alcătuit proiectul, îmbie dreptul de control asupra acestor şcoale şi Ministerului de Culte? Ori controlul nu face parte organică din conducere? Deci sau conducerea este *şi* a Ministerului de Culte, sau şi controlul este *numai* al Bisericii (cum ar fi logic!).

Profesorii Academiilor teologice se vor alege conform legii învăţământului superior, cu participarea Bisericii. Li se cere deci o pregătire identică cu cea a profesorilor dela facultăţi. Vor preda materiile în extensiune şi la nivel egal cu cel dela Facultăţile teologice. Te pomeneşti, că la Facultăţi nu se organizează cursul special pentru doctorat (ipoteza e tot a proiectului de lege!) şi atunci egalitatea între profesorii dela Academii şi Facultăţi este desăvârşită. Asta fireşte numai în ceeace priveşte obligaţiile lor faţă de şcoală. Căci, când e vorba de drepturi, egalitatea se schimbă: profesorii dela Academiile teologice vor rămânea pe vecie cu drepturile «agregaţilor» universitari. De ce? Nu ştim.

Examenul suplementar de Apologetică şi îndrumări misionare ce se impune profesorilor de materii laice dela seminarii este un lucru cât se poate de bun. Măsura aceasta asigură învăţământului şi educaţiei mai multă unitate. Nădăjduim că 'n felul acesta nu vor mai putea pătrunde aşa de uşor în şcoalele pregătitoare de preoţi profesori de ştiinţe cari... bat câmpii, sau conştient surpă ceeace zidesc alţii.

La capitolul despre instrucţie se spune, că în şcoalele teologice se predă în afară de Teologia istorică, exegetică, sistematică şi practică — şi Apologetica, Indrumări misionare şi Citirea Sf. Scripturi. Apologetica face parte din Teologia sistematică, iar Indrumările misionare din Teologia practică. Nu mai trebuiau deci amintite separat. Cât despre Citirea Sf. Scripturi, ea trebue să se facă la disciplina Introducerii în Sf. Scriptură, sau la Exegeză. Nu ne-am putea închipui citirea, în clasă, a Sf. Scripturi fără interpretare (cel puţin sumară), nici interpretare fără citirea textului.

Capitolul Educaţiei prevede câte un spiritual de fiecare clasă. Cu pregătire şi drepturi ca şi profesorii.

E un lux, pe care încă nu ni-l putem permite. Preoţii cu înaltă cultură teologică şi cu o bogată experienţă pastorală ne trebuesc la catedrele de teologie practică. Dacă însă aceştia fiind la catedră vor fi şi duhovnici, cu atât mai bine. Deci, cel puţin deocamdată, nu o altă slujbă, ci o catedră cu obligaţii lărgite!

Cât despre inovaţia «carnetului de conştiinţă» nu cred în eficacitatea acestui mijloc de educaţie. Şi tare mă tem, că va avea un rezultat potrivnic celui aşteptat: El va obliga, cel puţin pe unii elevi, să minţească zilnic: nespunând ceeace au făcut, sau spunând ceeace n'au făcut.

Dealtfel chestiunea asta, ca şi alte multe măruntişuri din proiectul de lege, sunt de domeniul diferitelor regulamente.

De încheiere o dorinţă: ca proiectul de lege al reorganizării învăţământului teologic, după cuvenitele rectificări, să devină cât mai curând lege şi să se învrednicească de o cât mai rodnică aplicare. Iar pentru aşa ceva ne trebue comisii înţelepte şi profesori devotaţi. Căci fără de aceştia legea, oricât ar fi de bună, nu poate face aproape nimic; câtă vreme comisiile înţelepte şi profesorii devotaţi pot face nemărginit de mult — chiar şi în cadrul unei legi, care zidită fiind de oameni, este, implicit, nedesăvârşită. N Colan.

Caracterul etic al culturii.

Problema culturii interesează în zilele noastre cercuri din ce în ce mai largi. *Spengler* [1] si *Keyserling* [2] inventariază, revizuesc şi verifică valorile tradiţionale ale culturii fixând momentele de creaţie sau de decadenţă culturală la diferite popoare şi aproximând probabilităţile viitoare ale culturii. Această nobilă intreprindere a cugetării contemporane, are aderenţii ei entuziaşti şi fireşte, în acelaş timp, o impozantă vitrină de soluţii, de aforisme, de proiecte şi deziderate culturale, la care

[1] Oswald Spengler: Der Untergang des Abendlandes.
[2] Herman Keyserling: Die Neuenstehende Welt.

privesc cu interes şi curiozitate, cu simpatie sau cu indiferenţă atâtea competenţe, unele improvizate pentru circumstanţă iar altele, precum este şi de aşteptat, foarte grave şi foarte doctorale.

Iniţiativa analizării noţiunii de cultură şi a studiului esenţii ei, este însă ceva mai veche decât ar fi dispuşi să creadă spectatorii din snobism sau din oportunism, ai expoziţiilor culturale supraîncărcate până la promiscuitate cu tot soiul de noţiuni, de programe şi de reclame culturale.

Iniţiativa aceasta analitică, care avea în perspectivă creaţiunea câtorva vaste sinteze spirituale, menite să lărgească omenirii zarea concepţiei ei despre viaţă, a apărut odată cu marea întrebare care a frământat până la tortură şi desnădejde geniul uman: ce este spiritul? Care este originea şi scopul existenţii lui? Cum se pot cunoaşte creaţiunile lui, şi care este hotarul ultim fixat evoluţiunii lui?

Era vorba, cu alte cuvinte, de o *fizică* şi de o *metafizică* a spiritului şi — deoarece cultura era interpretată ca un specific produs spiritual — desigur de o fizică şi de o metafizică a culturii. Istoria filozofiei ne pomeneşte de încercări de lămurire cari au premers cu mult colocviilor socratice şi literaturii platonice şi aristotelice; şi ele se continuă din ce în ce mai puţin sfioase până la *Augustin* şi *Toma d'Aquino*, până la *Descartes*, *Kant* şi *Bergson*, însemnând cu fiecare dintre aceştia cucerirea unei noi etape în statornica ascenziune către certitudine a sufletului omenesc.

In studiul cu care am cinstea să mă înfăţişez înaintea Dvoastre, voiu încerca să fixez câteva date în legătură cu ceeace am numit fizica şi metafizica unei culturi, urmărind să pun în evidenţă, fireşte cu ajutorul unei demonstraţii foarte sumare, date fiind dimensiunile aproape fatale ale unei conferinţe, ***caracterul profund etic al culturii***, al ***oricărei culturi*** care-şi merită acest nume.

*
* *

Todeauna au existat în lume două mari categorii de spirite: de-oparte, categoria spiritelor cari au trăit

în *tumultul fenomenal*, în chip vegetativ, fără să întrebe, fără chin metafizic; de altă parte categoria spiritelor torturate de misterul esenţelor şi pentru care ignoranţa numenală însemna cea mai înfiorătoare tragedie spirituală care se putea închipui. Oamenii din prima categorie au gândit cam aşa: omenirea nu poate avea alte certitudini decât acelea legate de simţuri şi instincte. Percepţiuni interne nu există. Şi toate lucrurile, prin urmare, au fost judecate după criteriile oportunităţilor biologice — nu după valoarea lor de esenţă. Neavând nici o altă sensibilitate decât acea legată de existenţa fiziologică, omul din prima categorie a trăit într'o tihnită inconştienţă potolindu-şi numai această simplă sensibilitate materială.

El nu şi-a pus nicicând problema culturii. Pentru el în general nici nu prea există probleme. De ce? Pentrucă orice viaţă instinctivă este simplă, şi este simplă pentrucă e monotonă — pentrucă e invariabilă — pentrucă este strict reglementată.

Acest tip de om s'a bucurat şi se bucură poate de cultură dar nu-şi bate capul cu descifrarea problematecii ei. Ignoranţa nu-i întotdeauna de-opotrivă de incomodă pentru toată lumea. Unii o suportă cu delicii intime în fiece clipă împrospătate, alţii o utilizează ca prezervativ contra... ereziei, foarte mulţi o chiar cred o supremă manifestare a geniului.

Nu ne-am putea explica fericirea atâtor oameni cari se plimbă zâmbitori pe aleele vieţii, fără aceste miracule ale ignoranţei, dacă vreţi, doctrinare.

Dar mai există şi o altă ignoranţă — fără doctrină şi fără zâmbet — o ignoranţă care nu-şi face iluzii, care nu se ocupă cu mumificarea ideilor, care nu e comodă — ci care conştientă de neputinţele ei, de obscurităţile care o impresoară şi de densitatea zidului care o desparte de *gnoză*, — adecă de adevărul integral — se mortifică zi de zi în laboratoare şi biblioteci, în acea sublimă asceză a gândirii şi cercetării fără preget pentru aflarea a ceeace există şi nu numai în relaţie cu fiinţa mea cea văzută ci şi aceeace există în

relaţie cu fiinţa mea cea nevăzută, cu esenţa fiinţei mele care este spiritul din mine.

Pentru acest soiu de ignoranţi, — conştienţi de ignoranţa lor, tocmai pentrucă în foarte multe lucruri nu mai sunt deloc ignoranţi — problema culturii şi a esenţii ei, se pune cu toată gravitatea unei probleme vitale.

Pentru mediul nostru social în care cultura trăeşte într'o idilică familiaritate cu incultura cea mai crasă, a defini cultura înseamnă în acelaş timp a face o razie în ierarhia socială pentru a disloca o sumedenie de intruşi instalaţi comod în atâtea posturi ale culturii, prin surprindere, prin efracţie, sau prin protecţionism patronal, fie politic, fie cultural.

Faţă de îndrăsnelile inculturii nu este deajuns numai o atitudine doctrinară şi academică; aceasta trebue complectată neapărat printr'o atitudine de boicot şi printr'o activitate organizată de eliminare sistematică şi continuă a tuturor paraziţilor culturali şi a tuturor fanaticilor anticulturali.

Expulzarea inculturii trebue să se facă în măsura în care cultura birueşte în fiinţa noastră şi în măsura în care prin noi, ea răzbeşte în fiinţa societăţii. Dar pentru a ne putea organiza campania împotriva inculturii trebue să ştim mai întâi, *ce este cultura?*

Cultura este un progres material şi spiritual al individului şi colectivităţii.

Dar în ce constă anume acest progres?

In slăbirea, chiar în încetarea luptei pentru existenţă, între indivizi şi între colectivităţi.

Această atenuare şi desfiinţare a concurenţii vitale înseamnă un mare progres — înseamnă, evident, cultura.

Lupta pentru existenţă însă are un aspect dublu: omul trebue să-şi afirme individualitatea lui: 1. în natură şi împotriva ei, şi 2. între oameni şi împotriva lor.

A desfiinţa lupta pentru existenţă înseamnă, prin urmare, să dai raţiunii dominaţie asupra naturii, înţelegând, desigur şi pe cea omenească.

De aci urmează că şi cultura are un aspect dublu. Ea se realizează în dominaţia aceleiaşi raţiuni asupra

forţelor naturii şi în dominaţia aceleiaşi raţiuni asupra impulsiunilor umane.

Care aspect al culturii este mai esenţial? Se 'nţelege dela sine că cel care e mai puţin aparent şi anume cel în care raţiunea apare ca dominând asupra instinctelor. De ce? Pentru 2 motive.

Intâi pentrucă dominaţia raţiunii asupra forţelor naturale nu înseamnă întotdeauna un adevărat progres.

De acest progres se leagă, pe lângă o mulţime de avantajii şi foarte multe desavantajii şi aceste desavantajii, aproape, fără excepţie, se manifestă în senzul inculturii, favorizându-o.

Pe când dominaţia raţiunii asupra pornirilor omeneşti, face posibilă o întrebuinţare neprimejdioasă şi nepăgubitoare a forţelor naturii atât de către indivizi cât şi de către popoare. Dominaţia raţiunii asupra instinctelor face imposibilă lupta pentru existenţă, cu toate ale ei ferocităţi şi cari, ştim, că sunt cu atât mai de temut, cu cât sunt susţinute de o tehnică mai perfecţionată, adecă de toate mijloacele pe care le oferă captarea mecanică şi utilizarea de către om a forţelor naturii.[1] Răsboiul trecut a fost o ilustrare. Să vedem cum se exercită dominaţia raţiunii asupra instinctelor?

Această dominaţie se exercită în senz etic. Ce înseamnă asta? Inseamnă că atât indivizii, cât şi colectivităţile îşi determină voinţa lor în scopul binelui lor material şi spiritual reciproc. In evoluţia culturilor aşa dar, progresul etic este esenţial. Cel material este mai puţin esenţial şi oarecum echivoc.

Această concepţie eticistă a culturii va părea, desigur, multora demodată şi deci criticabilă şi asta mai mult pentru motivul că în vremea noastră cultura este concepută în mod curent ca o manifestare a vieţii naturale evolutive a omenirii.

*
* *

O cultură care nu se afirmă prin caracterul ei etic, nu este cultură, ci numai o uzurpare de titlu. O civilizaţie care nu reprezintă decât progrese tehnice şi economice fără

[1] *Albert Schweitzer: Verfall und Wiederaufbau der Kultur. (1925).*

să incorporeze şi anumite valori morale şi spirituale, nu este decât o iluzie de civilizaţie.

De ce? Pentrucă umanitatea înainte de toate este o realitate spirituală şi o realitate etică şi numai după aceea o realitate materială.

Cultura care face abstracţie de realitatea etică şi spirituală a vieţii umane este o contrafacere, un surogat de cultură — oricât de solid ar fi în aparenţă, fundamentul ei ştiinţific, tehnic şi artistic pe care ea s'ar înălţa. Câtă vreme reprezentanţii culturii, vor fi numai erudiţi, fără să fie educatori şi mai ales experimentatori în propria lor fiinţă ai idealităţii morale, zadarnică va fi orice nădejde legată de productivitatea valorilor ei.

O cultură *reală, reală*, pentrucă se inspiră din idealuri morale şi pentrucă în acelaş timp crează valori morale, o cultură care, mai mult, aspiră la sinteze de valori spirituale şi constructive, umple viaţa omenească întreagă cu entuziasm, cu optimism, cu eroism vital, ceeace înseamnă, cu tot atâtea izvoare de cultură fecundă şi progresivă.

Cultura fără conţinut, fără fundament, fără ideal etic şi pe care crede a o putea realiza în chip miraculos materialismul, va fi o permanentă eroare spirituală în omenire, abundentă în urmări dezastruoase, atât pentru viaţa individuală, cât şi pentru cea colectivă.

O cultură din care se evaporează conţinutul etic degenerează, decade, moare. Culturile sunt deasemenea organismelor, mor când duhul le-a părăsit.

Dar culturile mor şi prin asfixie. Cum? Tehnica este cel mai cumplit duşman al tradiţiei. Tehnica asasinează tradiţia; tehnica exilează tradiţia în muzeu..

Dar tradiţia este oxigenul în care respiră o cultură normală. Dispărând tradiţia, dispar şi formele culturii în care această tradiţie s'a încorporat ca spiritul într'un trup. Cultura nu se poate realiza într'un mediu sterilizat de orice tradiţii, cu atât mai puţin se va putea realiza o cultură într'un mediu din care este absentă tradiţia morală cu toate tăriile şi cu toată autoritatea ei.

Cu greu, în ce mă priveşte cel puţin, aş putea vedea în Jazz-band, în arta futuristă şi în excesele spor-

tive, forme de cultură. De ce? Pentrucă nu văd nicăeri centrul de gravitaţie etică în jurul căruia ar trebui să se mişte aceste manifestări curioase ale sufletului contemporan. Nu văd aceeace voiu numi «voinţa de cultură» în substratul acestor creaţiuni şi care, după părerea mai multora, sunt evident anticulturale. Ce se poate observa analizând fizica acestor pretinse forme culturale, ştie toată lumea: o nestăpânită dorinţă de bizar, de inedit. Aceasta este axa împrejurul căreia se 'mbrâncesc năuce tendinţele paradoxale ale generaţiei de azi.

S'a vorbit de o cultură naţională — nu naţionalistă — aceasta e cu totul altceva. Existenţa unei culturi naţionale este posibilă însă numai atâta vreme cât există o tradiţie etică şi spirituală, care susţine sufletul naţional în creaţiile lui multiple.

Tradiţia însemnează o sumă de valori spirituale concentrate, şi deci o suverană disciplină spirituală fără de care nu se poate produce o *cultură valabilă*, o cultură adevărată.

Toate energiile culturale sunt în substanţa lor energii etice, adecă energiile voinţii morale; care este la rândul ei, o voinţă de perfecţiune. Fără virtute nu există cultură.

Jertfa este virtutea supremă, expresia sintetică a celorlalte virtuţi.

Dar jertfa presupune credinţa într'un ideal şi nădejdea în isbânda lui.

Se poate concepe o cultură fără jertfă, adecă fără credinţă într'un ideal şi fără nădejde în biruinţa lui?

Nu, desigur. Cultura presupune o conştiinţă de-o superioară sensibilitate morală.

Dar acest ideal — care prin definiţie, — este un ideal spiritual — şi către care se îndreaptă concentric toate sforţările culturale ale elitei generaţiei noastre — poate fi el realizat fără inspiraţiile şi orientările conştiinţei morale? Eu, nu cred. Cultura porneşte din interiorul conştiinţii morale a umanităţii şi năzueşte să realizeze cât mai multă viaţă spirituală în lume.

Dacă nu e aşa, n'avem nici un motiv să-i justificăm pretenţiile şi să-i închinăm toate clipele noastre de vis şi speranţe.

Nu s'au prăpăstuit toate culturile când li s'au topit siguranţele etice? Şi nu-i adevărat că acestor catastrofe n'au supravieţuit decât acele valori culturale a căror esenţă era etică? Cultura greco-romană e o dovadă. Sunt alte culturi cari nu se năruesc dar se învechesc. Ele se pot însă regenera prin intenzificarea energiilor etice şi a pulsaţiei lor interioare.

Stimulenţii morali au salvat întotdeauna culturile decadente sau în agonie. Un mijloc suveran de inoculare etică a spiritului uman şi deci de înviorare culturală s'a dovedit a fi Sf. Evanghelie. Dovadă: *evul mediu* care nu este după cum au crezut greşit atâţia până azi, un ev haotic, un ev scolastic adecă un ev de rutină, de prejudecăţi, de dialectică abstractă şi sterilă, de obscurantism religios etc. ci o epocă de neistovită elaboraţie culturală şi fără creaţiunile căreia, nu ne putem orienta decât foarte riscant în filozofia şi în ştiinţa modernă.

Evul mediu n'a fost nici numai o epocă de absorbţie şi asimilaţie intelectuală din marele capital spiritual al anticităţii.

Raţiunea este debitoare teologiei şi umanitatea creştinismului. O mulţime de idei care sunt socotite, ca fiind caracteristice ştiinţei şi filozofiei moderne, apar totuş în plin ev mediu.

De aceea trebue să renunţăm la părerea că renaşterea a fost o epocă de lumină care ar fi urmat unei epoci de somn, de întunerec şi de eroare.[1] Exegeţii contemporani ai esenţii culturii, descoper fără greutate, dacă nu sunt contaminaţi de materialism şi dacă nu sunt cumva stăpâniţi de idei preconcepute, caracterul profund etic al culturii.

Fără dictatura idealului moral nu apare niciodată şi nicăiri o cultură. In medii de anarhie etică culturile degenerează, mor de un fel de tuberculoză, când există, dar nu se nasc nici când.

[1] Etienne Gilson — La philosophie au moyen âge — (1922).

A vorbi despre *cultură* fără a aminti nimic de esenţa ei etică, înseamnă a te face vinovat de una din cele mai cumplite **erezii** şi pe care Henri Brémond o numeşte *erezia tăcerii.*

E o eroare de omisiune, o escamotare, un păcat, adecă o dovadă definitivă de nesinceritate sau de neintelectualitate.

Deoarece omul nu este un simplu pachet de nervi şi de instincte — «pentrucă nu este» o progenitură de origină pur animală, — creaţiunile lui spirituale reprezentative, tipice, vor purta întotdeauna pecetea unei concepţii etice fundamentale. Cultura este expresia unor revelaţii interioare, a unui ideal de perfecţiune spirituală. Ea este o interpretare a vieţii umane. Iar interpretarea vieţii umane are în sine un caracter etic.

O cultură care nu porneşte dela certitudini etice şi nu ajunge la ele, e o primejdioasă superficialitate spirituală, e o cultură care va fi capabilă să *«canonizeze păcatele capitale»*, cum s'a exprimat odată cineva. — Cultura în care s'a imprimat, de pildă, duhul lui Pascal şi care are un caracter atât de suprem spiritual este o pildă la ce altitudini e capabilă să urce energia spirituală a unei culturi de esenţă etică.

N'aş dori, tocmai în interesul auditoriului, să mi se socotească aceste câteva meditaţii asupra esenţii etice a culturii, ca nişte meditaţii de moralist profesional ci ca nişte **intuiţii spirituale** pe care nu le am eu cel dintâi, după cum nu le voiu avea eu cel din urmă.

Fără o interpretare etică a culturii, nu ştiu cum ne-am putea explica *pasiunea* pe care o pun atâţia reprezentanţi de elită ai culturii în nobila intreprindere de culturalizare a masselor atât la noi cât şi aiurea şi între care, echipa conducătoare a «Astrei» ocupă un loc eminent.

Ori de câteori citesc versul virgilian:

«*Ibant obscuri sola sub nocte per umbram*»

mă gândesc la legiunile infinite ale analfabeţilor şi semidocţilor care-şi duc în neştire sau în eroare viaţa spre moarte. Numai imperativul etic al culturii poate

să mobilizeze în orice timp generoasele devotamente ale reprezentanţilor culturii adevărate în marele asalt împotriva inculturii.

Că esenţa culturii este etică o dovedeşte şi faptul că *oamenii culţi într'adevăr* sunt şi oameni de-o distinsă moralitate. Ei bine, această moralitate ei o sorb din însaşi esenţa culturii lor.

Moralitatea indivizilor şi societăţilor dovedeşte autenticitatea unei culturi.

Ni se va spune: câţi oameni culţi cunoaştem noi şi cari numai morali nu sunt! Da. Dar aceia sunt oameni de cultură intelectuală, iar cultura intelectuală este numai o manifestare fragmentară, unilaterală, un simplu aspect al **culturii**.

Cultura, în senzul integral al cuvântului, înseamnă personalitate completă, iar aceasta înseamnă atâta întrupare de spiritualitate în fiinţa ta încât învecinarea cu divinitatea să nu mai fie pentru tine un vis ci o realitate experimentală.

Imoralizării sau amoralizării unei societăţi oricât de splendide, de impunătoare şi de uimitoare ar fi creaţiunile ei tehnice, îi corespunde în chip fatal decadenţa progresivă a culturii. Păcatul este cel mai anticultural factor din lume. El sterilizează orice germene de cultură. E în firea lui această acţiune de nimicire spirituală. Şi împotriva lui nu putem lupta cu succes decât cu ajutorul *voinţii*, subordonante unui imperativ moral şi însufleţite de atracţia irezistibilă a unui ideal care e fixat dincolo de zările vieţii pământene, şi care e idealul perfecţiunii divine. Cu acest ideal de perfecţiune divină care luminează dincolo de frontierele vieţii şi care se întrupează progresiv prin efort moral şi spiritual în cultura umanităţii, deschidem prima pagină a ceeace am numit la început *metafizica culturii*.

Şi cea dintâi afirmaţie categorică, peremptorie pe care eu o găsesc înscrisă pe această pagină a metafizicii culturale este: *Nu există adevărată cultură fără Dumnezeu*. Pentrucă nu există umanitate fără Dumnezeu — decât în imaginaţia trufaşe a unor teoreticiani cari se înşală cu sau fără ştiinţă şi conştiinţă.

Desigur e foarte comod din moment ce exişti să negi existenţa cauzei tale producătoare. Dar pentru cea mai refractară inteligenţă existenţa fără paternitate este şi va fi deapururi un non-senz scandalos.

Existând umanitatea, adecă existând o lume spirituală care se numeşte umanitate, trebue să existe şi o paternitate spirituală dincolo de relativităţile în care se mişcă aparent această umanitate şi pe care cei ce se folosesc de graiul credinţii care e adesea şi al filozofiei, o numesc divinitate.

In cultura umană se proiectează prin urmare perfecţiunea divină.

Judecând în lumina acestei intuiţii metafizice valoarea şi autenticitatea deosebitelor cultùri cunoscute, foarte puţine îşi vor mai putea merita titlul şi prestigiul de cultură — deoarece în foarte puţine vom descoperi, la o analiză de esenţă, proiecţiunile perfecţiunii divine.

Cele care însă au prins în esenţa lor această perfecţiune divină, nu vor pieri din lume decât cu cel din urmă om care le reprezintă şi le întrupează.

De realitatea vizibilă nu te poţi bucura decât dacă te bucuri în internul fiinţei tale de Dumnezeu. De cultură nu te poţi împărtăşi decât dacă trăeşti în Dumnezeu, şi cultură nu poţi creia decât dacă Dumnezeu trăeşte în tine.

Din cele spuse până acum ne-am putut familiariza în de ajuns cu *intuiţia* că numai o *umanitate cu sensibilitate divină* poate creia cultùri adevărate, viabile şi valabile şi că la rândul lor numai aceste cultùri de esenţă etică pot ajuta formarea personalităţii umane, ele fiind suprema expresie spirituală a unei umanităţi fecundate lăuntric de divinitate. Cultùrile, spune Spengler, mor *prin istovire internă*, civilizaţia fiind ultima fază în viaţa oricărei culturi. Noi credem că o cultură începe să se descompună, să se pulverizeze în momentul în care-şi pierde starea ei de *teonomie*, adecă dependenţa ei lăuntrică de dumnezeirea etern creatoare şi inspiratoare.

Voim o renaştere culturală, o nouă orientare spi-

rituală a tineretului nostru, o organizaţie serioasă şi unitară a misiunilor culturale?

Le vom vedea pe toate realizându-se fără zăbavă şi în stil arhitectural dacă din nou ne vom fi închinat viaţa noastră sufletească lui Dumnezeu.

Analiza structurală a culturii impunându-ne concluzia că o cultură este expresia maximului de spiritualitate la care ajunge un individ sau o colectivitate prin asimilarea integrală a valorilor morale pe care le au esenţial adevărurile revelate de Dumnezeu sau cucerite de raţiune, urmează ca acele instituţii de cultură şi acei reprezentanţi ai lor care neagă, elimină sau boicotează idealurile religioase şi morale, care au dominat până acum în centrul vieţii spirituale a oricărei culturi, uită ceeace afirmă Spengler, că orice «*suflet autentic cultural este religios, esenţa oricărei culturi fiind religiunea*», credinţă care trebue să stea augustă ca un argumentum şi la temelia oricărei încercări de reformă culturală, mai ales când ea e concepută de filozofi şi, ne place să credem, de filozofi cari trăesc «filozofic» — adecă experimentează în viaţa lor zilnică valorile spirituale ale cugetării şi mai ales pe cele ale conştiinţii morale.

«*Oameni reali*» nu se pot forma decât cu ajutorul idealismului religios şi etic care este substanţa adevăratei culturi. Iar cultura adevărată, al cărei caracter este fundamental religios şi etic are în omenire un rol *soteriologic*, adecă un rol mântuitor.

De aceea creştinismul — religie eminent soteriologică — crează în lume de aproape 2 milenii **cultură** în cel mai deplin înţeles al cuvântului.

Privind acum desfăşurarea vieţii moderne, în lumina acestor câteva intuiţiuni spirituale schiţate mai sus, cu greu vom mai putea acorda cu atâta generozitate certificate de cultură oricărei intelectualităţi cu sau fără brevet de studii oficial, dacă ea este *numai* o intelectualitate.

De asemenea, nu vom mai putea fi deloc indulgenţi faţă de manifestările atât de agresiv anticulturale ale excentricităţilor în îmbrăcăminte, în literatură, în sport şi'n

dansuri — şi de-a căror primejdie numai oamenii culţi cu adevărat, îşi dau deocamdată seama. Invazia cabaretului în familie e vandalismul vremii noastre.

Iar sufletul acesta educat în şi de cabaret este profund incapabil de cultură, urăşte cultura pentrucă nu o poate creia şi n'o poate asimila, iar când încearcă să iniţieze forme culturale parodiază până la caricatură pentrucă e degenerat moralmente.

Disciplina morală fiind cel mai neînşelător semn de cultură, — cred că suntem de acord în exprimarea următorului deziderat, ca viaţa tineretului nostru să fie un comentariu al acestui adevăr.

Şi încă ceva:

Să nu-i lipsească exemplul vieţii noastre.

Căci preceptele fără exemple găsesc întodeauna urechi surde şi voinţi refractare. **Dr. Gr. Cristescu.**

Amintirile unui preot romano-catolic devenit preot ortodox.

Dl Richaudeau devine preot al Ursulinelor din Blois, când seminarul li se încredinţă iezuiţilor, şi făcea liniştit ultramontanism nevătămător, când îi căzu în mână una din broşurile mele. Luă numai decât cea mai frumoasă hârtie de epistole, puse mâna pe cea mai bună peană şi îmi scrise această mică scrisoare:

«Intonas super me judicia tua, Domine, et timore ac tremore concutis omnia ossa mea. (Imit., 3, 14).

«Humiliamini igitur sub potenti manu dei, ut vos exaltet in tempore visitationis. (I, Petr., 5, 6).

«Respice stellam, invoca Mariam. (S. Bernard). Al Dv. cu dragoste şi sincer devotat *«Richaudeau».*

Micul papa Richaudeau mă ameninţa aşadară cu mânia cerească.

«Judecăţile tale, Doamne! tună cu groază peste mine, şi cu temere şi cu cutremur scuturi toate oasele mele». (Urmarea lui Isus Hristos. Cartea III. Cap. 14).

Apoi el arată mijlocul de a scăpa din această situaţie neplăcută:

«Drept aceea, smeriţi-vă subt mâna cea tare a lui Dumnezeu, ca să vă înalţe pre voi în vreme». (I. Petru 5, 6).

In sfârşit îmi arată care va fi mântuirea mea:

«Priveşte steaua şi cheamă într'ajutor pe Maria».

Sunt sigur că micul papă Richaudeau a muncit mult pentruca să combine şi să dea la iveală misiva sa, împodobită cu două timbre frumoase. Numai un eretic ar fi putut să nu se supună. Am răspuns tot în latineşte celor trei puncte din scrisoare.

Mai întâi i-am făcut cunoscut micului papă că eu trebuia să fiu mirat de pribegia lui din câmpul galican în câmpul ultramontan şi i-am zis:

«Fratres, state et tenete traditiones quas didicistis». (2, ad Thessalon, 2, 14).

«Miror quod sic tam cito transferimini ab eo qui vos vocavit in gratiam Christi, in aliud evangelium... sed licet nos aut angelus de coelo evangelizet vobis praeterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit[1] (Ad Galat, I. 6, 8)».

L-am încunoştiinţat apoi pe micul papă că nu era sfânta Fecioară la care mă trimitea mântuitoarea omenirii.

«Hic (Iesus-Christus) est lapis qui reprobatus est a vobis aedificatibus, et non est in alio aliquo salus. Nec enim aliud nomen est sub coelo datum hominibus in quo aporteat nos salvos fieri»[2] (Act., IV. 11, 12).

In sfârşit, cum micul papa voia să mă înspăimânte vorbindu-mi de judecăţile lui Dumnezeu, i-am amintit aceste pasagii din Scriptură:

«Domine, in via testimoniorum tuorom delectatus sum (Ps. 118, 14).

«Viam veritatis elegi; judicia tua non sum oblitus. (Ibid. 30)

[1] «Drept aceea, fraţilor, staţi, şi ţineţi predaniile care v'aţi învăţat» (2 Tes. II, 15).

«Mă mir că aşa de curând vă mutaţi dela cel ce v'a chiemat pre voi prin darul lui Hristos la altă evanghelie... Ci măcar şi noi, sau înger din cer de vă va binevesti vouă afară de ceeace am binevestit vouă, anatema să fie». (Galateni, I, 6, 8).

[2] «Aceasta (Iisus Hristos) este piatra care nu s'a băgat în seamă de către voi ziditorii, care s'a făcut în capul unghiului. Şi nu este întru alt întru nimic mântuire: pentrucă nici nume este altul sub cer dat întru oameni, întru care trebuie să ne mântuim noi». (Faptele Apostolilor IV, 11, 12).

«Et loquebar in testimoniis tuis in conspectu regum, et non confundebar. (Ibid. 46).

«Superbi inique agebant usquequâque; a lege autem tuâ non declinavi. Memor fui judiciorum tuorum a saeculo», Domine, et consolatus sum».[1] (Ibid. 51, 52).

Am motiv să cred că dl Richaudeau a înţeles. Galicanul devenit ultramontan şi partizan al nouilor dogme a găsit fără îndoială în extrasele mele o lecţie aspră. El a trebuit să înţeleagă că este mai bine să se pună la adăpostul judecăţilor lui Dumnezeu, urmând vechile tradiţii creştineşti, decât să imite sfîrleaza şi a se da după împrejurări la diferite doctrine.

El n'a găsit de cuviinţă să-mi răspundă cu acest prilej.

Când îmi amintesc de ceeace erau cursurile D-lor Laurent, Richaudeau şi Venot, nu mă mir de loc de crasa ignoranţă a celei mai mari părţi din membrii clerului. Prin relaţiile mele cu preoţi din alte dieceze eu am înţeles că profesorii din Blois nu erau cu mult mai răi ca cei din alte episcopii. Dacă sunt câteva excepţii în cler nu se pot găsi decât între aceia cari ştiau compensa învăţătura searbădă care le era dată.

Indrăznesc să spun că am fost din numărul acestora.

Imi era de ajuns un sfert de ceas pentru a-mi face lecţiile de clasă. Restul timpului îl întrebuinţam pentru cetirea câtorva teologi cu renume, în special Bossuet, Fénélon, Arnauld a cărui carte, *Perpetuitatea credinţii* era tolerată. Mă îndeletniceam însă mai ales cu istoria bisericească. Am cetit de douăori cele treizeci şi şase de volume ale lui Fleury şi ale continuatorului său; le-am făcut analiza şi am compus tabele sinoptice pentru a-mi fixa în memorie datele şi faptele principale.

Am dobândit o cunoştinţă aşa de profundă a istoriei Bisericii, când dl Richaudeau avu excelenta idee de-a face un curs. Insă, Doamne! ce curs! Profesorul nu dădea decât câte-o scurtă lecţie pe săptămână şi această lecţie se resuma într'un mic capitol pe care-l recitau câţiva elevi.

---

[1] In calea mărturiilor tale m'am desfătat (Ps. 118, 14).

Calea adevărului am ales, şi judecăţile tale n'am uitat. (Ibid, 30).

Şi am grăit întru mărturiile tale înaintea împăraţilor, şi nu m'am ruşinat. (Ibid. 46).

Cei mândri au făcut călcare de lege foarte; iar eu dela legea ta nu m'am abătut. Adusu-mi-am aminte de judecăţile tale cele din veac Doamne, şi m'am mângâiat. (Ibid. 51, 52).

Acest capitol era dat unui elev care, trebuia să-l copieze şi să-l dea altora aşa că la sfârşitul săptămânei fiecare avea copiat faimosul capitol.

Dl Richaudeau avea o idee înaltă de micile sale capitole. Pentru mine, care posedam o analiză completă a operei lui Fleury, ele erau insuficiente şi detestabile. Eu nu m'am putut constrânge să copiez micul caiet; îl dădeam altui elev când îmi era dat şi nu copiam nici un singur cuvânt.

Intr'o zi profesorul mă întrebă lecţia din săptămâna trecută. Am spus tot ce ştiam asupra subiectului; profesorul n'avu să-mi facă altă observaţie decât aceasta: «Iţi şti prea bine istoria bisericească, îmi zise, însă intri în prea multe amănunte şi eu văd bine că nici n'ai citit şi nici n'ai copiat caietul meu. Iţi impun să-l copiezi în întregime şi răspunsurile să nu fie mai extinse ca cele ce le conţine».

Mi-a înmânat caietul.

Am tăcut neştiind încă ce voi face. Ajuns în celula mea -am citit şi-am descoperit numeroase greşeli de ortografie. M'am hotărât îndată. Am îndreptat cu litere mari toate greşelile. Invăţatul profesor scrisese *maux* adăugându-i un *e* ca şi când ar fi vorbit de oraşul Meaux, am pus deasupra lui *e* un superb accent circumflex foarte evident. Am îndreptat toate erorile într'un chip deasemenea vizibil şi am dat caietul elevului care trebuia să-l primească dela mine.

Când caietul se reîntoarse în mânile autorului el n'a fost de sigur măgulit găsind ce i-am pus eu. Nu mi-a mai vorbit de caiet, însă ce tristă părere şi-a făcut despre mine! ce nesupunere!!! Câteva răutăţi asemănătoare îmi făcură o rea reputaţie în statul nostru major; însă eu eram foarte indiferent; cum eram dintre puţinii elevi cari îşi plăteau întreţinerea ştiam bine că nu mă scotea afară pe poartă.

Dl abate Duc, superiorul seminarului făcea odată pe săptămână ceeace se numèa curs de sfânta Scriptură. Acest curs consta în explicarea mistică a câtorva versete dintr'o carte a Scripturii. Lecţia dura un ceas. Era imposibil să fie cineva mai fără valoare şi mai neînsemnat ca acest biet superior-profesor.

Abatele Duc era, incontestabil, omul cel mai puţin potrivit pentru a conduce un seminar şi a forma tineri pentru preoţie. Imbibat de doctrina iezuiţilor asupra supunerii oarbe el nu

predica decât aceasta. In ochii lui elevul cel mai vrednic de stimă era acela care asculta mai orbeşte.

Fără să fiu nesupus, eu nu puteam suferi supunerea oarbă; şi abatele Duc mă ura cu cordialitate; eu i-am înapoiat-o însutit şi fericirea mea era de a-mi bate joc de el, imitându-i manierele ridicole şi dialectul său meridional pe care voia să ni-l impună. Intr'o zi în timpul a ceeace se numea *recreaţie*, dl Duc povestea că vine să citească un lucru foarte interesant. Viu, zice el, să vă descoper în China o biserică creştină foarte veche; ceeace dovedeşte că Evanghelia a fost propoveduită acolo din primele secole. — Intr'adevăr s'a descoperit? — Da, zice el. — Cum se face aşadară că eu am citit acelaş lucru în «*Scrisorile edificătoare*» scrise de iezuiţi, într'o scrisoare care datează din secolul al XVII-lea şi care eu cred că este de părintele Parennin? Marele Duc roşi şi bâlbăi câteva cuvinte fără nici un sens. Această mică întâmplare n'a contribuit însă ca s'ajung în bunele sale graţii. Nu eram singurul care s'amuza pe socoteala dlui superior. A vrut să se răzbune într'o zi, la un examen public relevă, surâzând o pretinsă greşală pe care aş fi comis-o răspunzând la o chestiune de istorie bisericească. A vrut fără îndoială să răzbune micul caiet Richaudeau. Nenorocire însă, el s'a înşelat şi eu am profitat cu atâta libertate de avantajul meu încât el nu mă va erta niciodată. M'am mai expus încă la mânia lui descoperind o societate de spionagiu pe care o organizase în felul celor organizate de bunii părinţi iezuiţi în institutele lor. Impărţise seminarul în două grupe: elevii după inima lui şi aceia cari nu erau supuşi orbeşte. Primii trebuiau să supravegheze pe ceilalţi, să le dea sfaturi bune şi să-i aducă pe calea cea bună. Monitorul însărcinat să mă spioneze nu era iscusit. Era şeful monitorilor şi de atunci şi-a croit bine drumul. Dela primul avertisment pe care mi l-a făcut am bănuit existenţa asociaţiei. Am fost destul de diplomat pentru a câştiga încrederea monitorului meu care în nevinovăţia lui mi-a expus tot planul asociaţiei. Am povestit lucrul prietinilor mei cari au fost şi ei foarte intrigaţi de avertismentele ce le-au primit.

Atunci se vorbia foarte tare de asociaţie şi se cereau explicaţii violente zeloşilor cari au făcut avertismente. O luptă urmă în care unul dintre zeloşi, un Auvergnat, lovi pe celce îi cerea explicaţii. O adevărată bătălie se încinse. Superior şi

profesori o șterseră și se reuniră la econom spre a aviza la mijloace să potolească răscoala.

Era într'o Vineri. S'a convenit ca în ziua următoare confesorii să refuze ertarea păcatelor tuturor acelora cari nu vor face pedeapsă onorabilă. Acei cari vor fi primit ertarea Sâmbăta vor scoborâ în biserică Duminecă dimineața pentru rugăciune și prima liturgie când trebuiau să se împărtășească, cu stiharele lor. Ceilalți vor coborâ simplii în reverenzi.

Sâmbătă seara toți revoltații n'au vrut să primească ertarea și au descins Duminecă dimineața *in nigris* adecă fără stihar. *Albii* nu erau numeroși și sămănau cu rolul rușinos ce l-au jucat. Odată întruniți pentru rugăciune *negrii* izbucniră în așa hohote de râs încât *albii* și directorii au rămas încurcați. Au râs și'n timpul liturgiei și dl superior credea că s'a încurcat.

S'a dus la episcopie pentru a încunoștiința pe episcop de cele ce se petreceau. Episcopul de Sauzin, era un bun bătrân, veteran în vechiul cler galican. El a jucat un rol important în ultimele asociații ale clerului din Franța înainte de 1789. Era un om cu adevărat sfânt care-și împărțea marile sale venituri ca și îngrijirile sale celor săraci. A venit la seminar, ne-a adresat câteva cuvinte părintești, ne-a acordat o amnestie complectă, ne-a obligat să facem pace și ne-a anunțat că asociația nu mai exista.

Astfel a fost făcută pacea; însă superiorul n'a uitat niciodată că eu am fost în capul răscoalei; mi-a jurat o ură cumplită.

In seminarul cel mare ca și în cel mic îmi făceau reproșul că nu dau destul timp studiului cărții oficiale. In fond, lumea nu știa, în seminarul cel mare, vremea, pe care o jertfeam pentru studiu, fiindcă eu eram singur în celula mea în vremea studiilor, și fiindcă eu răspundeam totdeauna bine în clasă, când eram ascultat. Dar acesta era un chip ușor de a-mi reproșa ceva. Și tocmai acest lucru îl voiau ei.

Intr'o zi la plimbare, Richaudeau, m'a surprins singur, culcat sub un arbore cu o carte în mână. Ocazia era bună pentru a ști ce citeam. S'apropie de mine și mă întrebă că de ce nu iau niciodată parte la jocuri ca și ceilalți. — «Nu-mi place, i-am răspuns, prefer să citesc». — «Dar ce citești?» — «Priviți domnule cartea care-o citesc». El o luă. Și văzu că era un tratat de matematici publicat de abatele Pinaud, profesor la seminarul din Saint-Sulpice. «Pentruce studiezi matematicile?»

— «Pentrucă aşa îmi place; sunt liber în decursul timpului de recreaţie să prefer studiul, jocului». — «Ai putea să studiezi altceva». — «La seminarul din Saint-Sulpice se studiază matematicile, de vreme ce dl abate Pinaud le predă şi a făcut o carte pentru a-şi orienta elevii în acest studiu. Pentruce nu se face şi aici ceeace se face la seminarul din Saint-Sulpice?» — «Eşti încăpăţinat». — «Mulţumesc domnule», i-am răspuns; şi mi-am reluat cartea surâzând.

M'a văzut cu un tratat de matematici într'o zi de plimbare şi a conchis că în toate zilele studiam matematicile în loc de a studia teologia.

Aceşti logicieni se înşelau; eu nu studiam matematicile decât în zilele de plimbare. Vream să-mi fac o idee despre această ştiinţă însă n'am simţit nici o chemare pentru a deveni matematician.

In timpul şederii mele în seminar era să deviu iezuit. In fiecare an la redeschiderea cursurilor se făcea *o izolare*. Era lucrul cel mai tâmpit pe care l-au putut inventa. Trebuia să petreci opt zile întregi în rugăciune, în examinare a conştiinţei şi meditaţie. Nu le părăseai decât atunci când te duceai să asculţi convorbirile *zise* spirituale şi predicile solemne. Predicatorul locului de retragere era aproape totdeauna un iezuitl Duhovnicii ordinari îşi angajau clienţii lor pentru a se adresa bunului părinte, să-i facă o spovedanie generală şi să-i ceară sfaturi.

Când eram diacon, adecă atunci când aveam 21 de ani. izolarea a fost predicată de părintele Fantin, superiorul mănăstirii iezuiţilor din Bourges. M'am dus să mă spovedesc la bunu, părinte.

M'a îmbrăţişat cu o adevărată dragoste părintească, m'a făcut să-i promit că voi merge să-l văd în fiecare zi la o oră pe care mi-a fixat-o. Am fost exact la întâlnire. Bunul părinte mă primea totdeauna cu aceeaş dragoste părintească, mă apasă pe inima sa, şi-mi spunea că ar fi foarte fericit să mă câştige pentru *mica turmă aleasă*, adecă pentru Societatea iezuiţilor. Eu nu cunoşteam Societatea decât din elogiile ce i le făceau adese superiorii seminarului. Vedeam că iezuiţii erau întotdeauna primiţi de ei, dându-le dovezi de cel mai profund respect. Se zicea adeseori că, în Societate, fiecare membru al ei, primea totdeauna însărcinarea cea mai potrivită gusturilor lui. Dra-

gostea mea de carte mă predispunea mai mult carierei de profesor decât celei de preot. Imi închipuiam că gusturile mele vor fi satisfăcute dacă voi intra la iezuiţi. Părintele Fantin îm ghicise gândul, ceeace nu era greu pentrucă eu am fost otdeauna de o nevinovăţie şi de o sinceritate copilărească. Imi vorbi de toate mijloacele pe cari mi le punea la îndemână sfta Societate pentru a-mi satisface gustul meu pentru studiu. Am fost câştigat îndată. Bunul părinte şi-a dat seama şi nu s'a mai ocupat de mine. „Dragul meu, mi-a zis, te iubesc ca şi-un tată. Insă noi nu putem lua din nenorocire nici o hotărâre, după aceste câteva zile pe cari le-am petrecut împreună; însă în anul viitor eu voi reveni,-*pentru tine, şi numai pentru tine*, să predic retragerea cu toatecă mi-am luat angajamentul să merg în altă parte. Atunci vom lua o hotărâre definitivă». M'a strâns tare la pieptul lui şi eu am plecat foarte trist în celula mea.

La sfârşitul retragerii dl superior anunţa cu emoţie că cucernicul părinte Fantin a fost aşa de întărit de credinţa elevilor încât va reveni din nou în anul următor pentru a se întări în mijlocul lor.

Eu ştiam bine pentruce...

Părintele Fantin şi-a ţinut cuvântul. L-am văzut chiar la sosirea lui în seminar şi strânsele noastre legături reîncepură. Imi vorbea cu inima deschisă, atâta încredere avea în mine. Intr'o zi mi-a zis: «Ce ai vrea să te faci, dragul meu, dacă ai urma cariera obicinuită? vicar, preot, vai! ai băgat de seamă ce sunt aceste feţe bisericeşti?» Şi-mi făcu un portret puţin măgulitor al vicarului de oraş şi al preotului de sat. Trecând la canonici, la vicari generali, la episcopi, el mi-a făcut un portret de care aceştia nu puteau fi mândri. Resumatul convorbirii cu el: în afară de Societatea lui Isus nu erau nici moravuri, nici credinţă, nici ştiinţă, şi nici inteligenţă.

Am rămas consternat şi mi-am permis să fac unele observaţii: «Dacă intru în Societate, am zis, eu n'o fac aceasta pentrucă dispreţuesc clerul secular ci sperând că-mi voiu putea urma mai uşor gustul meu pentru studiu. Sunt fără îndoială, şi'n cler oameni cu moravuri rele şi ignoranţi; însă eu cunosc şi preoţi credincioşi şi instruiţi». Bunul părinte a înţeles că a apucat un drum greşit; a micşorat ceeace a zis; însă lovitura era dată. El se învoi totuşi ca la sfârşitul anului şcolar eu

să mă duc la Saint-Acheul unde trebue să fiu la 31 Iulie, zi de sărbătoare: Sf. Ignatiu de Loyola.

Am cerut tatălui meu nişte bani pentru drum. El n'a vrut să-mi dea nevoind să mă vadă intrând la iezuiţi. După sfatul părintelui Fantin eu i-am spus tatălui meu că, mama fiind moartă, aveam drept la moştenire: «E adevărat, îmi răspunse tata, însă nu o vei avea. Poţi să mă reclami justiţiei şi să mă forţezi să ţi-o dau». I-am scris părintelui Fantin că eu n'aş îndrăzni niciodată să port pe tata pe la tribunale. El mi-a răspuns că puteam să fac drumul pe jos cerând pomană după exemplul celor mai mulţi sfinţi. Nu-mi părăsisem însă niciodată ţara. Drumul dela Blois la Saint-Acheul mi se părea imens. Nici n'aveam un caracter aşa de cavaleresc ca al sfinţilor de cari îmi vorbea părintele Fantin şi nici nu mă simţeam pornit spre aventuri. N'am întreprins deci călătoria şi la sfârşitul vacanţei am reintrat în seminar.

In fond eu începeam să-mi pierd din admiraţia mea pentru iezuiţi; fără să vrea părintele Fantin m'a făcut să-i văd prea de aproape, în conversaţiile intime cu el. Am înţeles că aveau o înaltă ideie despre ei înşişi şi-mi aduceam aminte ascultându-i de parabola cu Fariseul care se stima pe sine însuşi despreţuind pe alţii.

Am continuat în seminar viaţa mea de studiu şi mi-am câştigat o sumă de cunoştinţe foarte variate. Am citit cele mai bune opere de filozofie, de teologie şi de istorie. Imi era greu să-mi procur alte lucrări decât acelea pe cari mi le împrumuta dela bibliotecă, însă în decursul ultimelor vacanţe m'am emancipat puţin. Imi petreceam cea mai mare parte din timp în biblioteca oraşului; aparţinea dlui de Thémines, vechiu episcop de Blois, era foarte bogată. Studiam ebraica, aci am citit operile de geologie cele mai renumite în această epocă, am citit de asemenea operele lui Dupuy, Volney, Laplace. Nu neglijam nici o ramură a cunoştinţelor umane, convins că tot ceeace puteam învăţa îmi servea mai târziu.

Am fost hirotonit preot la 21 Decemvrie 1839. Aveam 23 de ani şi 20 de zile.

Am părăsit fără părere de rău sfânta *casă;* mi-am adunat o sumă de cunoştinţe relativ considerabilă. Nu datoram nimic din ele profesorilor mei şi chiar în ciuda lor s'a întâmplat, că le câştigasem. Purtarea mi-a fost totdeauna regulată; însă nu

m'am supus pretenţiilor de supunere oarbă şi idioată. Am plecat deci cu convingerea că superiorii mei nu mă iubeau, cu toatecă mi-au adresat cuvinte frumoase la plecare.

Ca să spun adevărul eu îi iubeam poate mai puţin decât mă iubeau ei şi m'am simţit fericit părăsindu-i. **I. Beleuţă.**

(Sfârşitul cap. I).

Fecioara Maria.[1]

Cât de iubite sunt lăcaşurile Tale, Doamne al puterilor... Fericiţi ceice lăcuesc în casa Ta... *Ps. 83.*

Aceste cuvinte ale psalmistului, iubite eleve, armonizează pe deplin cu praznicul *intrării Maicii Domnului în biserică*, — de o adâncă semnificaţie pentru fragedа voastră vârstă.

Maica Domnului, — copila plăpândă a pioşilor părinţi Ioachim şi Ana, slăviţi de biserica noastră, ca sfinţi, drepţi şi dumnezeeşti părinţi, azi este întrodusă în templul din Ierusalim.

Părinţii ei erau oameni înaintaţi în vârstă şi căsnicia lor nu fusese binecuvântată cu copii. Ei se rugau cu osârdie, cu devotament şi cu adâncă încredere în Dumnezeu, ca să ridice ocara lor dintre oameni. In acele vremuri îndepărtate, lipsa de copii într'o familie era socotită ca pedeapsă, ca blestem. Bărbatul nu era îngăduit să se apropie de altar, ca să aducă jertfă pentru casa sa, şi femeea stearpă era privită cu dispreţ de mame şi refuzată de societate. Ce puternic strigă această opinie publică a unor vremuri ce nu cunoşteau învăţătura Mântuitorului Hristos, împotriva relelor moravuri ale vremilor noastre, ale celor cari totuşi ne numim creştini şi vrem să fim socotiţi ca atari.

Şi Dumnezeu a ascultat rugăciunea lor, însoţită de făgăduinţa că, de vor dobândi prunc, îl vor afierosi Domnului, în slujba templului. Rugăciunea înălţată din

[1] Cuvânt către elevele internatului diecezan din Arad, de faţă fiind şi mame şi doamne din Societatea ortodoxă a femeilor române, în capela internatului.

inimă curată, cu gândul de a preamări pe Dumnezeu prin harul de care ne face parte, e întotdeauna ascultată. Aducându-vă aminte de pilda părinţilor Maicei Domnului, rugaţi şi voi pe Dumnezeu neîncetat, ca să dăruiască binecuvântare doririlor voastre nevinovate, să binecuvinteze fiecare pas al tatălui vostru şi tot lucrul mânilor mamei voastre.

La vârsta fragedă, de abia 3 ani, Maria a fost dusă la templu de părinţii ei. Aici a primit-o arhiereul Zaharia, tatăl Inainte Mergătorului şi Botezătorului Ioan. A fost întrodusă în sfânta sfintelor şi rânduită între celelalte fecioare, ce străjuiau cu viaţa lor curată în preajma bisericii.

In sfânta sfintelor, în altarul cel mai dinlăuntru al bisericii nu putea intra decât arhiereul, şi el odată pe ān. Fecioara Maria a fost întrodusă, ca o prevestire a altarului sfânt ce avea să devină şi în care era să intre Arhiereul Mare, Hristos Domnul. Nici în altarele bisericilor noastre nu poate intra decât preoţi şi oarecari ajutători la slujbă, având binecuvântare. Nu şi femeile; măcar nu fără deslegare specială.

In afară de preoţii slujitori, în chiliile din jurul templului din Ierusalim, trăia un număr însemnat de fecioare şi văduve cari, lăpădându-se de grijile şi legăturile cu lumea, singura lor mângăiere şi mulţumire era să slujească lui Dumnezeu şi bisericii sale. Ocupaţia vieţii lor era lucrul de mână, citirea Legii, a Sf. Scripturi, însoţite de meditaţii. Apoi înfrumseţarea cultului divin prin cântarea cu vocea şi cu instrumentele, obicinuite pe atunci. Lor li era încredinţată păzirea odoarelor, a covoarelor, perdelelor, a vestmintelor sfântului lăcaş. Ce frumoase îndeletniciri pentru sufletul nobil de femee. Ele se continuă şi azi în Mănăstirile de maice, locuri de sfântă contemplaţie liniştită şi de viaţă pioasă şi jertfelnică, pe care o duc călugăriţele devotate.

Din frageda tinereţă Fecioara Maria s'a rupt dela sinul maicii sale, a ieşit de sub mâna ocrotitoare tatălui ei, a părăsit căminul părintesc şi s'a dedicat cu totul slujirii unui înalt ideal. Eu găsesc o asemănare între copila de atunci şi voi, iubite eleve. V'aţi rupt şi voi

dela sinul cald al mamei, aţi lăsat tată şi mamă, vatra familiară şi prieteni de copilărie acasă şi aţi intrat aici, sub aripile ocrotitoare ale acestui aşezământ de aleasă educaţie creştinească şi românească, pentruca, prin şcoală, să vă agonisiţi cultură şi bună creştere, spre cari vă ajută rugăciunea şi cuvântul de lumină evanghelică, ce se răspândeşte dela acest sfânt altar. Adăugaţi din partea voastră silinţa la carte şi râvna spre tot mai multă desăvârşire a facultăţilor intelectuale şi morale, spre tot mai deplina frumuseţă a sufletului vostru senin şi curat, — spre mândria voastră, spre mulţumirea superiorilor voştri, profesori şi îngrijitoare şi spre bucuria iubiţilor voştri părinţi. Să creşteţi şi să înfloriţi, după modelul Preacuratei Fecioare, ca crinul, a cărui curăţenie şi miros plăcut a atras din înălţimile fericirii cereşti pe însuşi Fiul lui Dumnezeu, să scoboare pe pământ, pentru izbăvirea oamenilor.

Până la vârsta de 12 ori 14 ani a petrecut Fecioara Maria în umbra templului. La această vârstă, după obiceiurile vremii şi ale poporului oriental, din care făcea parte, trebuia să intre în căsnicie. Legământul părinţilor se deslega la această vârstă şi fecioara trebuia să se întoarcă în familia sa, pentru a se încredinţa unui mire, spre întemeierea unei vetre familiare. Fecioara Maria descoperi preoţilor, că în afară de închinarea ei din partea părinţilor către slujba Domnului, ea însaşi a făcut vot să-şi păstreze fecioria curată toată viaţa. Ce sublimă hotărâre şi câtă binecuvântare a adus ea lumii. Şi s'au împlinit şi votul fecioarei şi orânduielile legii, ce stăpânea viaţa socială în neamul ei.

I-a fost dat logodnic cucernicul Iosif, bătrân de 84 de ani. Trebuia să se plinească această logodire, ca să nu fie expusă cinstea Fecioarei, ce avea să nască pe Isus Mântuitorul lumii, — şi pentruca Fiul lui Dumnezeu, luând trup omenesc, să aibă acoperemântul legii: să fie socotit de oameni fiul Mariei şi al teslarului din Nazaret, până în ceasul când se va descoperi lumii ca Mesia cel trimis de Dumnezeu ca să săvârşească opera de mântuire a acestei lumi, osândite pe urma păcatului.

Va bate şi pentru voi ceasul norocului la vremea

sa. Căci rar se găsesc azi suflete de elită gata de jertfă, cari să o rupă cu lumea şi să se închine vieţii contemplative şi slujirii lui Dumnezeu, retrăgându-se în pacea unei sf. mănăstiri. Când ţi se va înfăţişa acest ceas, aşa de hotărâtor pentru fericirea, ori nenorocirea vieţii tale, pune-l în cumpăna judecăţii drepte. Nu te lăsa ademenită de aparenţe, nici de ceeace lumea e obicinuită a numi «o partidă bună». Intâi de toate întreabă-ţi inima şi conştiinţa. Du răspunsul lor apoi la picioarele Maicii Domnului, îngenunchează în faţa icoanei Celei Preacurate, şi-i descopere ei toate simţirile ce te covârşesc, toate gândurile ce te frământă, toate nădejdile ce te alintă, toate dorurile ce te farmecă. Ascultă apoi în taină şoapta ei de răspuns. Dacă gând curat te-a dus în faţa ei, Fiul dumnezeesc, pe care îl ţine în braţe, nu te va lăsa să pleci fără lumina, care te va ferì de nenorocire şi-ţi va desemna calea spre fericirea vieţii conjugale.

Din ceasul pedepsirii Evei pentru păcat, nemărginita iubire şi milă dumnezeiască îi făgădui pe Fiul femeii, care va zdrobi capul şarpelui. Prin femee a intrat păcatul în lume şi odrasla altei femei îl va ridica din lume. Această femeie binecuvântată a fost Fecioara Maria. In căsuţa umilă şi liniştită, unde trăia acum împreună cu maică-sa, pregătindu-se ca toate miresele, fără veste, îngerul Gavriil i se înfăţişează şi o salută: «Bucură-te ceeace eşti plină de dar, Domnul este cu tine, binecuvântată eşti între femei»... Maria tresare la vederea unei figuri de bărbat. La Evrei fetele logodite trăiau retrase, numai cu prietenele, ferindu-se de privirea ori întâlnirea bărbaţilor. Ingerul o îmbărbătează: «Nù te teme Maria că ai aflat dar la Dumnezeu. Iată vei lua în pântece şi vei naşte fiu şi vei chema numele lui Isus. Acesta va fi mare şi Fiul celui de sus se va chiema»... Minunată solie cerească, de care pământul nu mai auzise. Dar nu-i era streină, căci amintirea făgăduinţei Domnului din ceasul izgonirii omului din rai, trăia încă vie. Cei cucernici şi însufleţiţi de credinţă aşteptau plinirea ei, căci şi prorocii vestiseră: Iată fecioara va lua în pântece şi va naşte fiu, şi se va chiema numele

lui Emanuil, ce se tâlcuieşte: cu noi este Dumnezeu. (Isaia c. 7, 14). Elisaveta, rudenia sa, când Maria s'a dus la casa ei, o bineventează cu vorbe ca acestea: «Maica Domnului meu vine la mine... fericită este ceea ce a crezut că va fi săvârşire celor zise ei dela Domnul»...

Fecioara Maria rămase 3 luni în casa Elisavetei, poate până se născu sf. Ioan Botezătorul, pe care îl sfinţeşte Isus încă din pântecele maicii Sale, prin apropierea Sa. Acest timp a fost o neîntreruptă rugăciune, plină de încredere, o devotată adoraţiune a planului dumnezeesc şi aşteptarea în religiositate adâncă, a îndeplinirii acestui plan. In văpaia inimei ei curate se topea nădejdea unui popor, mântuirea întregului neam omenesc. Evangheliile sfinte tac asupra timpului de evlavioasă purtare a sarcinei. Orice mamă înţelege emoţiile puternice în cari Fecioara îşi aştepta ceasul naşterii.

Poporul evreu, în sinul căruia se păstrase vie cunoştinţa de Dumnezeu, era în aşteptarea unui Mântuitor, fără să ştie cine va afla har la Dumnezeu, ca să nască pe Cel aşteptat. Dela femeea română, dela mamele române, neamul nostru îşi aşteaptă pe izbăvitorii săi, cari să-l ajute spre zări mai senine, spre culmi de mărire şi de izbânzi trainice, menite a ne creia o ţară puternică, fericită înlăuntru şi respectată în afară. Cine ştie, cine ştie, care e femeia, cari vor fi mamele, ce vor da viaţă personalităţilor, pentru cari neamul le va slăvi. In căsnicia ta, încheiată sub auspiciile legii Domnului, cu binecuvântarea bisericii Lui sfinte, va fi clipă de înaltă fericire, clipa, în care vei avea conştiinţa de mamă şi vei împărtăşi şi tu, soţului tău bucuria inimei tale, cu aceleaşi cuvinte ale Maicei Preacurate: Măreşte suflete al meu pe Domnul şi s'a bucurat duhul meu de Dumnezeu Mântuitorul meu, că iată de acum mă va ferici... neamul meu.

Da, vrednicia de mamă e cea mai înaltă vrednicie, de care femeea poate avea parte pe pământ. Nu este o jertfelnicie de sine mai sfântă pentru viaţa lumii decât aceasta: de a naşte fii în dureri spre sporirea

neamului şi de a-i creşte în frica de Dumnezeu şi în iubirea de oameni.

O mai desăvârşită frumuseţe, decât a Maicii cu Fiul dumnezeesc în braţe, lumea n'a văzut. Ea este întruparea iubirii creştineşti în cea mai înaltă fericire şi în cea mai adâncă durere. Artişti din toate veacurile şi-au pus în cumpănă iscusinţele şi darul lor spre a o slăvi. Pictorul în culorile vii, sculptorul în formele delicate, poeţii în cuvinte alese şi graiuri dulci, artiştii în armonia tonurilor şi cântăreţii în flacările glasului lor i-au închinat imnuri de slavă. Dar toate au rămas palide încercări de a cuprinde slava cerească, ce umbreşte frumuseţea Maicii cu Fiul pe braţe. Icoana ei e statornică mângăiere şi întărire pentru mame şi soţii şi îndemn bărbaţilor, la respectul ce datoresc femeii, pentru înalta ei menire în lume.

Cinstirea Maicii Preacurate şi Pururea Fecioarei în biserica noastră drept slăvitoare se întemeiază întâi pe faptul că Dumnezeu însuşi a distins-o, alegându-o vas curat ca să poarte în pântece pe Fiul Său. Şi, apoi, ea este prototipul virtuţilor, ce au împodobit cea mai distinsă fiinţă omenească. In ea slăvim fecioria cea mai curată, frica de Dumnezeu şi smerenia cea mai adâncă, cu care s'a plecat în faţa Domnului, la buna vestire a îngerului: «iată roaba Domnului, fie mie după cuvântul tău»... Oricine se simte unealtă în mâna lui Dumnezeu se lasă cu totul în voia Lui. Modestia cea mai deplină în care şi-a trăit toată viaţa, măcar se ştia maică Impăratului cerului; de o blândeţe şi bunătate fără seamăn; prietenoasă şi simţitoare, cum s'a înfăţişat la nunta din Cana; miloasă şi gata de jertfă, plină de încredere şi de credinţă neşovăelnică şi pe drumul de suferinţe al Fiului său şi la poalele crucii, de pe Golgota, — iată virtuţi ce nu va trece niciodată, ci vor fi permanent izvor de însufleţire pentru fiinţe femenine, ce-i va urma pilda. In ceasul de grea cumpănă, ca şi în clipele de măreaţă bucurie, Sf. Fecioară este aceeaşi, suflet de jertfelnicie. Când Elisaveta o slăveşte şi se face nouă pildă şi îndemn de felul cum trebue să o cinstim pentru virtuţile ei, *ca pe Maica lui Dumnezeu,* — Maria tran-

spune preamărirea, ce i se aducea asupra lui Dumnezeu intonând minunatul imn de slavă Celui atotputernic (Lc. 1, 47 u.).

Iată de ce, iubite eleve, cugetul vostru trebue să se îndrepte, să se ridice statornic spre înălţimea vredniciilor Maicei Preacurate, virtuţile ei să fie mereu înaintea ochilor voştri, căutând scăpare şi ocrotire sub aripile ei. De este ea Maica ta şi Maica noastră a tuturora, fii şi tu copila ei. Aleargă la picioarele ei cu aceeaşi încredere cu care îţi plecai capul la sinul mamei tale iubite ori de câteori o dorinţă îţi aprindea inima, sau o cercare de năcaz îţi înviora sufletul.

Oricât de săracă este cunoştinţa noastră despre măreţia şi sfinţenia Maicii Domnului, care s'a învrednicit să fie răpită la cer şi să împărăţească de-adreapta Fiului ei; şi oricât de zgârcit e cuvântul Bibliei despre viaţa ei pământească, câteva întrebări de conştiinţă se impun totuşi cu putere inimii şi minţii, ca şi sufletului vostru candid..

Petreci şi tu bucuros în casa Domnului ca odinioară tinăra Fecioară, în meditaţie cucernică, ori plictisită de vremea multă, ce trebue să stai aici?

Citeşti şi tu Cartea Legii, sf. Scripturi cu sârguinţă şi în cucernică meditaţie, ori preferi cărţi de lectură, scrise par'că anume să-ţi vateme fecioria gândurilor şi curăţenia simţemintelor? Citeşti tu numai cărţi pe cari le poţi arăta oricui, ori le doseşti şi le ascunzi şi dormi noaptea cu astfel de cărţi sub pernă?

Faci şi tu ceva, din lucrul mânilor tale, pentru podoaba acestui sf. Paraclis; ajuţi şi tu la înfrumseţarea slujbei sfinte cu glasul tău de cântare evlavioasă? Osteneşti şi tu între prietene pentru sporirea slavei Maicii Domnului; ori, te-ai gândit vre-odată la o societate pioasă, la o asociaţie de eleve, pentru promovarea cultului Fecioarei Maria?

Auzind cuvântul lipsit de sfială şi de cuviinţă a unui detractor ori hulitor, ai luat tu apărarea *Maicii* şi totuşi Pururea *Fecioarei Maria?* convinsă că precum

în chip minunat, prin umbrirea Duhului Sfânt s'a pogorât în pântecele ei Fiul lui Dumnezeu şi precum cu uşile încuiate a răzbătut la ucenicii Săi, ascunşi de frica jidovilor, tot aşa *s'a putut naşte fără să-i strice fecioria.* Ori măcar ai căutat cu o rugăciune în taină să îndepărtezi hula, dacă tinereţea ta şi ştiinţa ta nu ţi-a îngăduit să iei apărarea pe faţă?

Iţi împlineşti chemarea în şcoală şi aici, în institutul care te ocroteşte, cu râvnă şi devotament, ori murmurând şi fără voie, numai pentrucă trebueşte şi pentrucă altfel nu poţi?

Cu ce e plin altarul inimii tale? Ori de e gol, te străduești să-l umpli cu devoţiune către Maica Preacurată? Ea e cea mai înţelegătoare şi cea mai bună ocrotitoare a tinereţii voastre. Tinereţea voastră e ca zorile dimineţii, pe cari nu trebue să le învălue nourii ispitelor, ca să se desfăşoare în zi cu soare, zi de sărbătoare; ea e ca floarea primăverii, pe care nu trebue să o veştejască arşiţa păcatulului.

Ori de câteori inima voastră e cercată de o ispită şi asupra sufletului vostru dă năvală vre-o ademenire amăgitoare, îndreptaţi vă privirea spre chipul de lumină al Preacuratei Fecioare. Lăsaţi-l să vorbească inimei voastre, să-şi reverse din belşug lumina sa cerească asupra cugetelor şi conştiinţelor voastre, ca să vă fie pavăză împotriva oricăror rătăciri. Iar când obida ar covârşi viaţa voastră neprihănită, sau o amărăciune vă apasă într'un ceas greu, plecaţi-vă genunchii cu încredere în faţa icoanei Maicei Preacurate. Ea vă primeşte şi vă ocroteşte, vă mângăie şi vă întăreşte, ca una ce are putere.

De aceea rugaţi-o neîncetat, zi de zi şi dimineaţa şi seara: «Născătoare de Dumnezeu Fecioară, bucură-te, ceeace eşti plină de dar...» **Arhim. P. Moruşca.**

Ce poate rămânea dintr'un Babilon.

Babilonul a fost capitala regilor asiro-babiloneni. Avea străzi mari şi grădini suspendate în aer; canale de apă şi palate mărete.

Prorocii Isaia şi Ieremia au prezis dărâmarea Babilonului cu sute de ani înainte.

«Şi Babilonul se va preface în grămezi... şi zidurile sale se vor risipi... şi poporul său se va împrăştia...» (Ieremia 51, 37—50).

«Babilonul, podoaba împărăţiilor, mândria falnică a Haldeilor, va ajunge ca Sodoma...» (Isaia 13, 19—22). Iată acum şi mărturia unui vizitator străin pe locul ruinelor vechiului Babilon.

«Aici a înflorit odinioară un oraş bogat; aici a fost reşedinţa unei împărăţii puternice. O mulţime vie de oameni, însufleţea pe vremuri aceste locuri, acum atât de pustii, şi cete de oameni ocupaţi străbăteau pe atunci aceste străzi, astăzi atât de părăsite.

In aceste ziduri în care acum domneşte o linişte mormântală, răsuna altă dată în continuu zgomotul meseriaşilor creatori, strigătul bucuriei şi al veseliei.

Această adunătură de blocuri de marmoră forma odinioară palate; aceste coloane răsturnate, împodobeau majestatea templelor; aceste galerii prăbuşite arătau odinioară pieţele publice... Şi ce a rămas din acest oraş puternic? Un schelet trist! Ce a rămas dintr'un teritor atât de mare? — O amintire întunecoasă şi stearpă! Zgomotului mulţimii, care se îmbulzea pe vremuri în aceste hale, i-a urmat acum liniştea morţii. Tăcerea mormântului, a luat locul vuetului de pe pieţele publice. Prosperitatea înfloritoare a unui oraş comercial, s'a schimbat în sărăcie spăimântătoare! Palatele regilor au ajuns locuinţa fiarălor sălbatice. Pe pragul templelor pasc turme de animale, iar sanctuarul zeilor este ocupat de hidoase târâtoare necurate.

Vai! Ce strălucire măreaţă s'a stins pe ruinele Babilonului. Ce lucruri de artă s'au nimicit acolo! Astfel

se distrug creaţiunile omului! Astfel dispar împăraţi şi naţiuni!» (*«Les Ruines» de Volney*).

Nabucodonosor (605—562 a Hr.) dusese o politică de cuceriri universale. Tirul, Ierusalimul, şi alte cetăţi au cunoscut stăpânirea şi ruina venite din Babilon.

Se părea că prin Nabucodonosor vorbeşte Friderich cel Mare, regele Prusiei, care zicea: «Bunul Dumnezeu e totdeauna de partea celor mai mulţi şi mai bine înarmaţi».

Ori, prorociile asupra Babilonului arată — zice Foerster — că succesul momentan este supus legilor distrugerii. «Profundul simţ al fiinţii umane recunoaşte puterea şi importanţa legilor ce stau scrise în intimitatea conştiinţii. Toţi acei care au văzut mai adânc în viaţă, au recunoscut că în ultima analiză tot puterile morale hotărăsc asupra vieţii şi morţii popoarelor».

Urmaşii lui Nabucodonosor, slabi, lăsară politica cuceririlor şi golul acesta l-au umplut mai târziu Perşii. («Intre Divin şi Uman» de Papacostea p. 42).

Din lucrurile ridicate din templul din Ierusalim (II Regi 25, 14—16) de către armatele lui Nabucodonosor, cele rămase au fost restituite de către Cir, regele Perşilor (558—509 a Hr.) în număr de 5400 (Ezra 1, 12).

Lipseau însă odoarele cele mai de preţ, din punct de vedere religios: *Arca Alianţei*[1] cu tablele legii, cu vasul cu mană şi toiagul lui Aron şi altarul tămâerei. Legenda spune că Ieremia ar fi răpit *Arca Mărturiei*[2] altarul tămâerei, înainte de distrugerea templului de Nabucodonosor şi le ar fi dus pe muntele Nebo — dincolo de marea Moartă — şi le-a ascuns şi astupat într'o peşteră, cu nădejdea că prin ele Dumnezeu îşi va vădi odată puterea Sa. Mulţi cred că *Arca Alianţei* sau *Arca Mărturiei* este încă tot în peştera din Muntele Nebo, şi că va fi descoperită abia la sfârşitul lumii când şi Evreii se vor converti la creştinism. Atunci ei vor vedea că «legea a fost un pedagog către Hristos» şi că în

[1] Numită aşa, fiindcă în cele 2 table a lui Moisi care se păstrau intrânsa, se cuprindea contractul legământului dintre Dumnezeu şi om.

[2] Numită şi aşa, fiindcă legea din ea e mărturia voinţii dumnezeeşti.

locul vasului cu mană Hristos ne-a dat Potirul cu sângele Său.

De aceea, tot ce omenirea clădeşte fără de Hristos, şi pe altă temelie decât pe Hristos, va suferi groaznică risipire ca şi Babilonul, ca şi Ninive, ca şi Sodoma.

Prorociile cuprind adevăruri, pe care viitorul le realizează. Ele pot fi înţelese numai de oamenii credincioşi, fiindcă numai credinţa poate privi în veşnicie. «Jeţul slavei» şi «munca focului» — cum zice Maunoury — sunt lucruri pe care ochiul credincios le ceteşte încă de pe pământ în cartea veşniciei.

Popoarele înţelepte dau ascultare cuvântului lui Dumnezeu şi-şi pregătesc şi aici şi dincolo «jeţ» de slavă.

Omul singuratic trebue să ştie că, nu-i îngăduit să se îndoiască nici de bunătatea lui Dumnezeu, nici de Pronia Sa, nici de făgăduinţele Sale.

Econom A. C. Cosma.

Probleme actuale.

Reforma cultului catolic.

In paginile acestei reviste s'a scris în repeţite rânduri despre mişcarea liturgică din sinul protestantismului.

Pentru a înțelege însă mai uşor mişcarea liturgică din biserica protestantă, e bine să fim orientaţi asupra problemelor, cu cari se luptă azi biserica romano-catolică.

Aproape de zece ani se observă nizuinţa mănăstirilor benedictine din Maria Laach şi Beuron, de a conduce viaţa clerului şi a poporului din centrul cultului divin. „De aceea reforma liturgică vrea să desvoalte în sufletul credincioşilor pe deoparte o participare mai vie, mai intensă la cultul divin, iar pe de altă parte, să-i înveţe a aplica şi în viaţa de toate zilele tezaurul sufletesc dobândit prin graţia divină în decursul sf. liturgii". [Hammerstede, Liturgische Erneuerung und Kirchenkunst 107]. Acest cuvânt al priorului din Maria Laach ne arată, despre ce e vorba în mişcarea catolică, spre deosebire de cea

protestantă. In biserica Romei interesul se îndreaptă în rândul prim asupra vieţii practice, nu asupra cultului ca atare. Aici se vorbeşte de o „viaţă liturgică“ de o viaţă izvorâtă din sf. liturghie. Aceasta însemnează convieţuirea lumii laice în modul cel mai intim cu biserica. Ritmul vieţii liturgice bisericeşti să fie ritmul vieţii de toate zilele. Acesta este scopul mişcării liturgice în biserica Romei. Astfel se poate nădăjdui întru întemeierea unei noi vieţi religioase cu ajutorul sf. liturghii.

Drumul, care duce spre acest scop, este încercarea de a trezi lumea la o participare vie la cultul divin. Simpla prezenţă la cultul divin fără nici o participare cu interiorul propriu la acţiunile sfinte, nu poate folosi nimic.

Pe de altă parte se observă tendinţa de a forma o liturghie în spiritul primilor creştini. Din aceasta nizuinţă a catolicilor putem constata, că-şi recunosc greşala, de a fi dat uitării anumite forme rituale, a căror putere pentru trezirea şi dezvoltarea sentimentului religios este în afară de orice îndoială. De pildă mergerea la sf. biserică cu prescura neslujită, care era un obiceiu pe timpul primilor creştini şi este în uz şi azi la creştinii ortodocşi, cari duc cu mâna proprie prinosul pentru sf. jertfă. Acest obiceiu vechiu l-au reîntrodus călugării din Maria Laach, pretinzând, ca creştinii să aducă ei înşişi hostia neslujită la sf. liturghie. E vorba deci, ca cuprinsul de viaţă dătător, şi vecinic neperitor al sf. liturghii, să fie prezentat într'un mod cât se poate de clar, intuitiv şi frumos înaintea sufletului creştin şi astfel să-l predispună la o vie participare.

O bibliografie liturgică foarte bogată caută să servească aceste scopuri înalte: pe deoparte tratate ştiinţifice cari cercetează esenţa şi forma liturghiei vechi, ca să câştige din ea cunoştinţe folositoare pentru reforma actuală. Astfel: „Mysterium“ o colecţie de lucrări ale călugărilor din Maria Laach. „Ecclesia orans“ de Ildefons Herwegen. Guardini: „Liturgische Bildung“. Pe de altă parte sunt o mulţime de cărţi liturgice populare, cari espun unele părţi din sf. liturghie latineşte şi nemţeşte, ca astfel şi lumea laică să înţeleagă ce se petrece în faţa sf. altar.

Să cercetăm acum mai deaproape unele momente

caracteristice ale acestei mişcări catolice. Astfel interesantă, ba chiar surprinzătoare este *întoarcerea la cele vechi.*

Se caută pretutindenea paralele între cultul divin al primilor creştini şi între cultul misterelor în antichitate. O legătură între ele formează idea comună a simbolului ca semn de mare efect. Se constată pe urmă, că în ambele culturi se petrece o imitaţie a evenimentelor unei istorii sfinte, în ambele se petrece o actualizare a evenimentului imitat pentru arătarea unei realităţi transcendentale. „Misterul care se reprezintă este sărbătorirea jertfei, care e o comemorare. Această comemorare e totodată procesul actual al mântuirii. Inapoia sărbării misterului se ascunde deci fapta dumnezeiască. Comemorarea deci nu este o simplă amintire, ci simbol plin de realitate în înţelesul antic". [Casel „Mysterium" Pag. 49—50].

Şi bogăţia formelor din cultul divin creştin se constată ca absolut necesară în interesul caracterului obiectiv al sf. liturghii. Astfel se spune într'un loc: „In faţa acestor forme s'ar putea trezi dorul după simplicitatea spirituală din primele veacuri. Şi totuşi a fost necesară această dezvoltare pentru bunul mers al bisericii şi al omenimii. Lipsa de forme a cultului german a arătat nevoia unui puternic decor esterior, pentru cunoaşterea valorii obiective a religiunii". [Casel „Mysterium" 27].

Viaţa religioasă creştină este legată în mod esenţial de momente materiale, precum reiese din idea simbolului. Nu există viaţă religioasă, în înţeles integral fără mijlocirea unei forme reale de cult. De aici necesitatea liturghiei şi însemnătatea ei pentru viaţa creştină. „Forma e condiţia prezenţei reale a lui Dumnezeu în cult.

Aceasta este viaţa care vrea să-şi facă drum în biserica rom.-cat. prin mişcarea liturgică, având să poarte o luptă aprigă împotriva opoziţionismului iezuitic, în contul căruia se pune mechanizarea şi raţionalizarea cultului catolic.

[După revista „Die Christliche Welt" Nr. 2 din 20 Ian. 1927]. **Dr. Nicolae Terchilă.**

MIŞCAREA LITERARĂ.

Sonnerkraft. Der Philipperbrif des hl. Paulus in Homilien für denkende Christen dargelgt, von *Dr. Franz Keller* Profesor der Theologie an der Universität Freiburg. Zweite und dritte, verbesserte Auflage. Freiburg i. Br. 1919 Herder. Pag. 128.

Nu noutatea acestei lucrări ne face să o amintim, cu laudă, la acest loc, ci faptul că la noi nu s'a scris, după cât ştim, despre ea.

Epistola către Filipeni a sf. apostol Pavel este una dintre cele mai caracteristice lucrări ale marelui misionar. In ea ni se spovedeşte inima plină de cea mai caldă dragoste a părintelui faţă de fiii săi duhovniceşti. Prilejul pentru această revărsare de simţire este cunoscut: Filipenii din propria lor iniţiativă trimit ajutoare lui Pavel, în temniţa din Roma. Pavel e emoţionat de gestul delicat al fiilor săi duhovniceşti şi le răspunde printr'o scrisoare de o nespusă seninătate. E o revărsare de bucurie părintească. Căldură de soare, dătător de viaţă.

Tâlcuirea acestei epistole nu e un lucru aşa de uşor pe cât se pare. Pentrucă numai o inimă cu o delicată sensibilitate e în stare să prindă şi să dea mai departe simţirea şi întreaga atmosferă de seninătate care se desprinde din epistola către Filipeni.

Autorul o are. De aceea citirea cărţii e şi uşoară şi delicioasă. Te reculegi şi te'ntăreşti, ca'ntr'o baie de soare — ispitând paginile „Sonnenkraft"-ului lui Keller. *N. C.*

*

Das Himmelreich auf Erden. Sonntagsbüchlein für schlichte Leute, von *Heinrich Mohr.* Freiburg i. Br. 1926 Herder. Pag. 252.

Chemarea preotului se reduce, la urma urmelor, la datoria de a promova împărăţia lui Dumnezeu pe pământ. Cu pilda vieţii sale şi prin nezăbavnică propoveduire. Iar chemarea oricărui creştin este să adânciască şi el Evanghelia Mântuitorului, ca, încercând s'o realizeze în viaţă, să se împărtăşiască de mântuirea gătită celor ce trăiesc „în Hristos".

Adâncirea Evangheliei se face prin meditaţii. Clipele de meditaţii sincere şi profunde sunt clipe de contact cu divinitatea. Ele nobilitează sufletul şi fructifică viaţa.

Iată pentruce cartea de care vorbim este o carte atât de preţioasă. Ea destăinueşte adevăruri eterne cuprinse în cuvinte de-ale Scripturilor sfinte. Trezeşte simţiri creştineşti şi sugerează atitudini.

Nu e literatură religioasă diluată, ci meditaţiile unui creştin luminat şi sensibil, căruia nu-i lipseşte nici talentul de a-şi îmbrăca gândurile în haina unui stil de o remarcabilă plasticitate şi vioiciune.

Meditaţiile sunt orânduite după urmarea Duminicilor şi sărbătorilor de peste an. Astfel ele pot sluji şi ca preţioase puncte de plecare pentru predici.

*

Die Stunde des Kindes, Kinderpredigten. Unter Mitwirkung von Dr. Konstantin Brettle, Franz Ioseph Brecht und Franz Xaver Huber, herausgegeben von *Karl Dörner* 4 u. 5 Aufl. 284 S. Herder, Freiburg i. Br. 1926.

Cartea aceasta de predici este scrisă pentru copii şi pentru toţi aceia cari vor să înveţe, cum se împărtăşesc copiilor gândurile bune şi sentimentele nobile: pentru preoţi, învăţători şi părinţi.

Vorbind de predici, trebue să recunoaştem, că ele nu totdeauna au rezultatul dorit. Şi asta nu din pricina că cuprinsul lor nu ar fi destul de adânc şi frumos, ci, uneori, pentru motivul că forma în care acest cuprins este îmbrăcat nu este aleasă potrivit psihologiei ascultătorilor. Indeosebi când aceşti ascultători sunt copii, predicatorul trebue să ţină seamă de acest factor psihologic şi să fie, în expunerea predicei, simplu, intuitiv şi vioiu.

In Apus problemei acesteia i se dă o atenţiune deosebită. Se întocmesc şi servicii divine anume pentru copii. Nu lipsesc nici predicile dela aceste servicii. *Anume* pentru copii, şi acestea. Adevărurile şi poveţele împărtăşite prin ele sunt lămurite, sensibilisate prin pilde şi asemănări luate din lumea copiilor. E o adaptare înţeleaptă, pedagogică. De aceea nici rezultatul nu întârzie să se producă. In felul acesta predica în loc de a plictisi şi ucide, interesează şi zideşte.

In slujba zidirii creştineşti a tineretului e pusă şi cartea de predici *Die Stunde des kindes* a profesorului Dörner. Preoţii şi învăţătorii noştri cari poartă — şi trebue să poarte — grijă de educaţia micilor vlăstare ale neamului ar putea învăţa mult din această carte. *Prof. N. Colan.*

*

Dela leagăn până la moarte, predici de *Dr. Grigorie Comşa*, episcopul Aradului. Ed. Librăriei Diecezane, Arad 1927. Pag. 225. Preţul 80 Lei.

Noul volum al P. S. Episcop Grigorie s'a zămislit din convingerea, că preotul trebue să fie un propoveduitor al lui Hristos nu numai în biserică, ci la toate ocaziile ce i le îmbie atât de complexa viaţă pastorală. P. S. Sa a pus la îndemâna clerului până acum predici pentru Duminicile şi sărbătorile anului bisericesc, predici pentru săr-

bătorile naționale, și predici împotriva babtiștilor — toate fiind atât de bine primite de ceice doresc să se învețe, pentru a învăța, la rândul lor, pe alții. Volumul de față este o firească și mult așteptată completare a seriei de volume de predici pe cari le-a scris harnicul vlădică dela Arad. De aceea suntem convinși că cartea care cuprinde predici la sf. Botez, la sf. Mărturisire, la sf. Maslu, la Cununii, la sf. de biserici, la instalări în parohie, la înmormântări etc. va găsi un viu răsunet în sufletele celor ce-i vor răsfoi cu luare aminte frumos tipăritele-i pagini. Pentru cucernica noastră preoțime îndeosebi ea va fi o prețioasă călăuză pastorală.

*

Inmuguriri. Stihuri, cuvântări, recenzii, reverii. De Pr. Prof. *Gh. F. Ciaușanu.* „Scrisul Românesc" Craiova 1926. Pag. 64. Prețul 40 Lei.

Autorul e modest. O însușire care-i șade așa de bine unui preot. Iși numește cartea „Inmuguriri", cu toate că cuprinsul ei îl alcătuesc gânduri răspândite și simțiri alese așternute pe hârtie cu răgazul și grija celui deprins să nu se joace de-a scrisul. Rară carte de un cuprins așa de felurit („stihuri, cuvântări, recenzii, reverii") și totuși așa de — dintr'o bucată. E mărturia *unui* om — în cugetare și stil. Gânduri inspirate de Scripturile sfinte și îngemânate cu flori de cugetare antică (Păr. Ciaușanu pare un pasionat al culturii clasice).

O clasică distincție e și nota esențială a scrisului părintelui Ciaușanu. Altfel nu-l putem caracteriza. Adânc și cuceritor în predici și cuvântări, iscusit în recenzii, incisiv și de o urbanitate atică în „răfueli". Articolele și mărunțișurile literare risipite prin diferite publicații nu totdeauna sunt vrednice să fie puse a doua oară sub tipar și învăluite în copertă. Adunându-și-le pe ale sale părintele Ciaușanu a făcut un lucru bun. *Prof. N. Colan.*

CRONICĂ.

Dorinți... de unire a bisericilor catolice și ortodoxe din Polonia. Nu e câtuș de puțin nouă vestea despre activitatea desfășurată în Polonia de agenții papismului pentru unirea bisericii ortodoxe cu cea catolică. Numai cât rezultatul, firește, este de cele mai multeori tocmai contrarul celui așteptat. Și anume din două motive. Unul trebue căutat, de bună seamă, în credința ancestrală a credincioșilor față de legea strămoșească ortodoxă (chiar și când ea se numește „pravoslavnică") iar al doilea este

tradiţionala lipsă de sinceritate ce-o dovedesc sistematic [ori cât ar îmbrăca-o în cuvinte dulcege!] catolicii. O dovadă recentă:

La Vilna s'a ţinut de curând un congres al episcopilor catolici din Polonia. S'a discutat, între altele, chestiunea *unificării liturghiei* în eparhiile cari înainte de răsboiu au aparţinut Rusiei. Fireşte acestă unificare nu se poate înţelege decât într'un singur sens: al catolicizării complecte a liturghiei orientale. Pentrucă lozinca Romei este: concesii în ale ritului, până-i putem prinde. Pe urmă vom vedea.

In congres s'a discutat şi chestiunea „unirii bisericii ortodoxe din Polonia, cu cea catolică". Iată după „Les nouveles religieuses", punctul de vedere adoptat de congres: „Nu numai că biserica romano-catolică salută cu bucurie întoarcerea [?! Nota red.] la sinul său, a fraţilor rătăciţi [! Nota red.] ci îi felicită chiar pentru alipirea lor la adevărata [! Nota red.] doctrină". In ceeace priveşte ritul — pot să şi-l păstreze.

Asemenea şi obiceiurile cari n'au nici o legătură cu credinţa. [Obiceiuri religioase, fără legătură cu credinţa? Nota red.]. Asta până vor trece. Căci după aceea ştim ce se întâmplă.

De altfel, cât dè puternic este curentul filo-catolic în sinul bisericii ortodoxe din Polonia o dovedeşte suficient faptul, că un episcop rus trecut [nu ştim din ce motive] la catolici a fost somat de popor să se reîntoarcă în sinul bisericii ortodoxe. Acesta s'a opus, iar credincioşii i-au pregătit un rug pe care neo-schismaticul episcop ar fi fost ars de poporul fanatic, dacă n'ar fi fost salvat, în ultimul moment, de poliţie. N'am amintit acest fapt fioros pentru-că l-am aproba. Doamne fereşte! Arderea pe rug a schizmaticilor este doar un obiceiu prin excelenţă catolic. L-am amintit numai fiindcă este deosebit de semnificativ pentru „puternicul curent filo-catolic" din sinul Bisericii ortodoxe din Polonia. Neculce.

*

Aniversarea morţii lui Pestalozzi. S'au scurs o sută de ani dela moartea marelui pedagog şi incorigibil idealist, Ioan Enric Pestalozzi. Posteritatea recunoscătoare a pornit din nou să-i învie memoria celuice a iubit omenimea cu atâta căldură şi sinceritate.

De copil învaţă să cunoască şi să iubească poporul, pe care de atunci începând îl vede nedreptăţit, ţinut în incultură, deşi e bun, blând şi brav. Ţinta vieţii lui e, să facă tot ce va putea pentru ridicarea lui.

In casa părintească a înţeles ce factor însemnat e familia în luminarea şi înaintarea poporului. De aici con-

cluzia: pentru a ridica poporul trebue înălțată familia. Munca aceasta nu se poate face decât prin școală. Iar școala, ca să poată crește familii nobile, bune, morale, trebue însăși să se schimbe într'o familie de acest fel. Și nu după multe strădanii îi succede să ne arete în mod *intuitiv* — el e doar celce a accentuat mai mult principiul didactic al intuiției — școala dorită de el. Păcat, că ai săi contimporani nu l-au putut înțelege dela început.

Tot în casa părintească a făcut cunoștință și cu mizeria și cu eroismul de a-i ținea piept chiar și când s'ar părea că va ieși biruitoare. De aceea se hotărește la Neuhof, să deprindă și pe alții cu acest eroism.

Ridicarea poporului! Această ideie, în clipele cele mai negre ale vieții sale, îl obsedează. Trebue să ia și peana în mână pentru a învăța poporul și prin carte. Așa apare „Leonhard și Gertruda", cea dintâi izbândă a sa.

Nu peste mult i se îmbie ocazia de a avea în jur o sumedenie de copii fără tată — orfani de răsboiu. — Cât de bine cunoștea el, ce greu e să n'ai tată, doar nici el n'avusese din al șaselea an al vieții sale! Inființează deci la Stanz o școală, care să le fie familie, și el devine *tatăl lor*, petrecând și ziua și noaptea, și la lecții și la masă și la distracții în mijlocul lor. Ce zile fericite pentru el!

Dar ce folos pentru popor, dacă există numai o școală de acest fel, iar pe celelalte le conduc cismarii incapabili de a-și mai practica meseria! E lipsă de multe școale ca cea dela Stanz! Inființează deci la Bungdorf școală pentru pregătirea de învățători, cari să știe ce vor, cari să știe ce fac.

Renumele lui trece granițí, trece mări și țări. Și oameni dornici de a vedea școala pusă pe alte baze, îndrumată pe alte drumuri mai sănătoase, vin să culeagă sfaturi și învățătură dela el. *Yiwerdunul* îl ridică la rangul de educator al omenimii.

Teoriile lui Rouseau găsesc în el, fără a le urma servil, un bun interpret și îndreptător, și un desinteresat apostol.

Fiu al vremilor absolutismului luminat, dorește sincer, pentru el dureros de sincer, ridicarea poporului. Il socotim între cei mai adevărați și curați democrați, mai mult decât „pedagog" și procursor al „școalei active", cu toate că n'a ieșit la râspântiile ulițelor!

De aceea azi la o sută de ani dela moartea lui, când dragostea de popor a ajuns o vorbă banală, ipocrită exploatată doar — când avem lipsă de a stoarce voturi, când mijlocul de ridicare și întărire a lui — familia și școala — sunt lovite cu dispreț, indirect până și de legiuiri, iar re-

prezentanţii lor împinşi la cerşitorie sau la moartea prin lipsuri, pentru marii „binefăcători democraţi, lărmuitori la răspântii de drumuri ori în sale închise, dar tixite de ceice „nu ştiu ce vor" e bine să le aducem aminte că ar trebui să-şi aleagă alt program — dacă în adevăr iubesc pe semenii lor — de vor să aibă epitaf identic cu al adevăratului democrat. Epitaful lui Pestalozzi de pe statuia lui dela Ywerdun cuprinde un astfel de program. Ca un memento pentru ei să-l mai copiem odată: „Aici odihneşte Henric Pestalozzi, născut în Zürich la 12 Ianuarie 1746, mort în Brugg la 17 Februarie 1847, *mântuitorul săracilor* la Neuhof, *întemeietorul şcoalei poporale,* la Ywerdun *educatorul omenimii; om, creştin, cetăţean; totul pentru alţii, pentru sine nimic:* binecuvântat fie numele lui!"

Sincerului iubitor de oameni Ioan Enric Pestalozzi, la centenarul morţii sale, cu evlavie îi închinăm şi noi aceste câteva rânduri. Binecuvântată fie memoria lui! **Gh. Maior.**

Note şi informaţii.

Pentru adevărul ce-l cuprind şi pentru francheţa cu care e spus acest adevăr, reproducem din ziarul „Cuvântul" următoarele rânduri semnate de dl Nae Ionescu:

Biserica romano-catolică din vechiul regat şi-a formulat pretenţiile în ceeace priveşte ajutorarea pe care crede că are dreptul să o ceară dela statul român: 10 milioane de lei. — E cam mult; ştim, biserica romană e învăţată să facă lucrurile boiereşte, din larg. Arhiepiscopia din Bucureşti are nevoe de 9 canonici; episcopia din Iaşi de şase. Se poate! Nu cunoaştem mecanismul birocratic al Romei; e posibil deci să fie neapărată nevoe de toţi aceşti canonici. Dar un lucru e sigur: noi nu putem să-i plătim.

Să facem o mică socoteală: cele două episcopii de Bucureşti şi Iaşi păstoresc peste 105.000 de credincioşi. Pentru această sută de mii de catolici, în majoritate necetăţeni români, statul ar trebui să dea zece milioane de lei anual; adică un ajutor de, proximativ 100 lei de catolic.

In ţara românească sunt însă 12 milioane de ortodocşi; dacă le-am recunoaşte şi lor acelaş drept, statul ar trebui să acorde bisericii dominante 1,2 miliarde de lei. Dar întreg bugetul ministerului respectiv, care cuprinde toate cultele din ţară şi pe deasupra şi artele, nu e decât de 1,05 miliarde lei. De unde dară zece milioane numai pentru catolici din vechiul regat?

Că au două episcopii? E adevărat! Dar de ce au două? De unde, pentru catolici, dreptul de a avea un episcop la 50,000 de credincioşi, când noi, ortodocşii, dominanţii, nu avem decât unul la 670,000 de oameni!

Să nu exagerăm. Larga noastră solicitudine pentru biserica romană nu poate în nici un caz merge până la batjocorirea intereselor noastre ortodoxe. Suntem un stat creştin; dar să nu se uite 12-milioane din noi suntem ortodocşi. Avem o cultură a noastră, şi o mândrie a noastră, care e bine să nu fie jignită.

O spunem pentru că dela o vreme lucrurile astea au început să se cam uite. Iată, fraţii noştri uniţi din Ardeal nu formulează şi ei asemenea pretenţii? Nu cer ei acum o a cincea episcopie? Pe ce drepturi şi pe ce calcule reale, e, pentru toţi oamenii de simţ al proporţiilor, o taină. Dar ei cer!

Nu li se va da. Nu se poate. La asta se împotriveşte şi bunul simţ, şi conştiinţa drepturilor noastre.

Pretenia Vaticanului ne cinsteşte, dar nu suntem în situaţia să ne întreţinem pretiniile cu bani!

*

Manuscrisele lui Lenin se bucură — după cum şi e firesc — de o deosebită atenţie. Sovietele le păstrează ca pe cele mai scumpe relicvii ale ţarului roşu. Şi ele sunt multe; se pătrează în nu numai puţin de treizeci de casse wertheimiene. Sala în care sunt depozitate este încălzită, pentruca umezeala să nu strice manuscrisele.

*

Gazetele anunţă că birourile stării civile din Rusia sovietică sunt de-a dreptul asaltate de ceice doresc să divorţeze. Se divorţează, cum s'ar zice, pe familie: tata, sora, nepoata. Mulţi divorţează din spirit de... camaraderie faţă de prietinii cu cari s'au cununat de odată. Un caz caracteristic: O femeie tînără se prezintă la ofiţerul stării civile cerând divorţul:

— Unde e soţul Dumnitale? Trăiţi la olaltă? întrebă funcţionarul.

— Da

— Atunci pentruce divorţezi?

— Iac'aşa, ca să-l şicanez.

*

„România Nouă", ziarul de sub conducerea dlui prof. O. Ghibu, pubică, în numărul său din 26 Februarie, un temeinic articol semnat de dl A. Murafa, cu privire la problema monahismului nostru. Constatând insuficienţa culturală a călugărilor cari populează mănăstirile din Basarabia,

autorul subliniază adevărul, că cele mai multe tulburări din viaţa bisericească basarabeană, inclusiv tulburările în jurul reformei calendaristice, au fost puse la cale, din ignoranţă, de către călugări. De aceea una dintre cele mai mari probleme ale prezentului este culturalizarea mănăstirilor noastre. Această culturalizare se impune cu atât mai mult, cu cât „lămuririle şi îndrumările odată primite [de popor] la mănăstire pătrund în adâncimea poporului ca definitive, autoritare şi indiscutabile, formând opinia poporului asupra diferitelor evenimente petrecute în viaţa de stat".

Sunt constatări şi sugestii dintre cele mai juste — numai să fie şi cine să le asculte.

*

Nu e lucru de mirare, că congresul interconfesional dela Stockholm (1925) are deja o întreagă literatură. Problemele ce s'au discutat acolo sunt de o importanţă covârşitoare. Şi soluţiile ce s'au cristalizat din discuţii sunt, de sigur, aşa de înţelepte ca să fie vrednice de cât mai largă popularizare. Dacă nu toate — în orice caz cele mai multe.

De curând a ieşit o nouă carte despre congresul acesta: «*Ekumeniska Mötet*» av *Paul Sandegren*. Cu o predoslovie de învăţatul arhiepiscop Nathan Söderblom de Upsala. Tipărită în escelente condiţii tehnice şi împodobită cu clişee reprezentând diferite momente ale congresului, cartea cuprinde istoricul acestui congres şi expunerea amănunţită a problemelor desbătute în el.

Exemplarul pe care am avut prilejul să-l răsfoiesc, poartă o dedicaţie scrisă în limba germană de arhiepiscopul Nathan Söderblom, la adresa I. P. S. Mitropolit Nicolae. Iată textul tradus al dedicaţiei omagiale: „Preaveneratului şi prea iubitului meu frate în slujba Domnului, preacinstitului arhiepiscop de Alba-Iulia şi Mitropolit de Transilvania. Cu de sinceră gratitudine şi doriri de bine dela devotatul Nathan Söderblom."

*

La timpul său, când partidul naţional a fuzionat cu partidul ţărănist, am avut prilejul să facem o tristă remarcă: Din programul sintetizat în faimosul decalog al partidelor fuzionate lipsea un punct esenţial, cel cu privire la Biserică. De atunci s'a scurs vreme tocmai destulă, ca fuzionaţii să se certe şi să se despartă. Divorţul politic s'a produs acum câteva săptămâni. Dl Dr. Lupu, cu tovarăşii săi de idei, s'a despărţit de naţionalişti şi a reconstituit vechiul partid ţărănist. D-sa a şi ţinut în şedinţa din 23 Februarie a. c. a Camerei deputaţilor un discurs în care n'a uitat de astădată

să facă declarații precise și cu privire la politica bisericească a noului partid.

Iată declarațiile șefului partidului țărănist:

„Biserica ortodoxă creștină a fost în cursul vremurilor nu numai pavăza morală a sufletului românesc, dar și scutul său național.

Toată grija va fi dată deci pentru întărirea credinței, și între cele dintâi preocupări vor fi:

Publicarea Bibliei în ediții populare, ieftine — și răspândirea ei.

Complectarea și mai ales perfecționarea personalului cultului, desvoltarea predicei religioase și prin opera de fapte vii, învierea religiei, a iubirii deaproapelui.

Nu vom neglija nici celelalte culturi, cărora li se va acorda deplină libertate. Căci orice religie monoteistă e un factor de disciplină morală a individului și deci de progres al statului și societății".

BIBLIOGRAFIE.

— *Ustroistvoto na rumânskata pravoslavna țărkva* [Constituția Bisericii ortodoxe române] de prof. *Dr. Stefan Țankow*. Sofia. Pecistnița „Hudojnik" 1926. Pag. 54.

— *Monăstirea Bogdana*, de Protos. *Glicherie Lovin*, starețul Monăstirii Bogdana. Chișinău 1926. Tipogr. „Cartea Românească". Pag. 100.

— *Icoane din viața Bisericii*. Anul 1804, de *Mateiu Voileanu*, asesor cons. Sibiiu 1926. Tipogr. Arhidiecezană. Pag. 136. Lei 30.

— *Să se facă lumină*. Biserica Românilor din Ardeal în veacul al XVIII-lea de *Mateiu Voileanu*, asesor cons. Sibiiu 1926. Pag. 132.

— *Voluntarii morții*, de *Econ. A. C. Cosma*. Tip. Mănăstirii Neamțu 1927. Pag. 81 [format mic]. Editura autorului [Gara Bâlca, jud. Putna].

— *Școala Poporului* [probleme sociale] de N. Ghiulea [Bibl. „Semănătorul"] Librăria diecezană. Arad. 1926. Prețul 5 Lei.

— Universitatea din Cluj, *Dacoromania*, Buletinul „Muzeului limbii române" condus de *Sextil Pușcariu*, profesor la universitatea din Cluj, membru al Academiei române, an. IV. [1924—1926] Cluj 1927. Pag. 650. Prețul 450 Lei.